

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

Diplomová práce

**2. SVĚTOVÁ VÁLKA
NA POZADÍ ANGLO – AMERICKÉ LITERATURY**

Autor práce: Ondřej Kosobud

Studijní obor: NJ-AJ/ZŠ

Ročník: 7.

Vedoucí práce: Mgr. Linda Kocmichová

2013

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

„Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným stanovením zákona č. 111/1998 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.“

V Sepekově dne 9. května 2013

Poděkování:

„Chtěl bych tímto poděkovat své vedoucí práce, paní Mgr. Lindě Kocmichové, za její ochotu a hlavně trpělivosti, jež byla ke vzniku této práce za potřebí. Dále děkuji své rodině, přítelkyni a přátelům bez jejich pomoci by tato práce nevznikla.

Anotace

Hlavním tématem této diplomové práce je zaměření se na 2. světovou válku zobrazenou v anglo – americké literatuře.

Úvodní část diplomové práce se zabývá příčinami vzniku 2. světové války a nastíněním bojů a důležitých bitev na jednotlivých frontách, které analyzované romány popisují.

Literární část rozebírá, jak 2. světová válka ovlivnila anglo – americkou literaturu a jaká témata anglo – americká literatura nejčastěji řeší. Na tuto část pak navazuje analýza vybraných literárních děl (James Jones – *The Thin Red Line*, Patrick Ryan – *How I Won the War*, Eric Lambert – *The Twenty Thousand Thieves*, James Clavell – *King Rat*), která je zaměřena na hledání jejich společných a odlišných znaků a na vliv války na její hrdiny.

Abstract

The main topic of this diploma thesis is to focus on the Second World War in Anglo – American literature.

The first part of the diploma thesis deals with causes of the Second World War and outlining fights and important battles on the fronts which are described in the analysed novels.

A literary part follows war influence on Anglo – American literature and which themes the literature deals with. This part fluently continues with analyse of chosen novels (James Jones – *The Thin Red Line*, Patrick Ryan – *How I Won the War*, Eric Lambert – *The Twenty Thousand Thieves*, James Clavell – *King Rat*) which is focused on seeking their common and different features and impact on their heroes.

Obsah

ÚVOD.....	1
1. Literatura 2. světové války.....	3
1.1 Anglická, americká a australská literatura 2. světové války.....	4
1.1.1 Anglická literatura odrážející 2. světovou válku	4
1.1.2 Americká literatura odrážející 2. světovou válku.....	5
1.1.3 Australská literatura	9
1.2 Analyzovaní autoři	9
2. Příčiny a průběh 2. světové války.....	11
2.1 Výsledky 1. světové války.....	11
2.2 Válka v jižní Evropě, severní Africe a na Blízkém.....	12
2.3 Japonská agrese a boje v Pacifiku.....	12
3. Naturalismus ve válečné literatuře.....	15
3.1 Vojsáci v boji o přežití	18
3.2 Freudova teorie o sexuálních pudech.....	20
3.3 Motiv povstání a revoluce ve válečných románech.....	22
4. Motivace vojsáků k aktivní účasti ve válce.....	24
4.1 Vlastenectví.....	24
4.2 Sociální jistoty důvodem k připojení se k armádě.....	25
4.3 Touha po dobrodružství a vojenských titulech.....	26
5. Prostředí, v němž se hrdinové válečných románů nacházeli.....	28
5.1 Džungle.....	28
5.2 Severní Afrika a Blízký východ.....	30
5.3 Zajatecké tábory.....	30
5.3.1 Život v zajateckých táborech.....	33
5.4 Život na frontě.....	36

5.5 Střetávání odlišných kultur a národností.....	38
6. Vliv války na válečné hrdiny.....	41
6.1 Král Čangi.....	41
6.2 Petr Marlow a Král představující britskou a americkou morálku v boji o přežití.....	49
6.3 Grey a Crane – spojenci chovající se jako nacistický nepřítel.....	52
6.4 Jonesovi hrdinové v románu <i>The Thin Red Line</i>	54
7. Absurdita ve válečné literatuře.....	61
7.1 Absurdita v románu <i>How I Won the War</i>	61
7.1.1 <i>How I Won the War</i> ve filmové podobě.....	66
Závěr.....	68

ÚVOD

Předmětem zkoumání mé diplomové práce je, jakým způsobem se historické události 2. světové války promítají do literatury. Platí všeobecný názor, že literatura, která vznikla a vzniká, odráží nebo reaguje na významné události, které ovlivňují bytí člověka a jimiž 2. Světová válka jistě byla. Jako byly i kdysi napsány řecké báje pověsti nebo Trojská válka a mnohé další.

Já se konkrétně zaměřím na období 2. světové války. O 2. světové válce bylo již napsáno a vydáno spousta knih. Stala se velkým tématem. Byly napsány knihy, které popisují sled událostí, které se zapříčinily o vznik zatím největšího válečného konfliktu v dějinách lidstva, dále knihy, které popisují sled událostí v průběhu války nebo jak 2. světová válka ovlivnila světové dějiny v 2. polovině 20. století.

Tento válečný konflikt se stal velkým tématem pro spoustu spisovatelů. Někteří se zaměřili na zobrazení války přímo v ohnisku boje na jednotlivých frontách, někteří se soustředili spíše na život prostých lidí, kteří nemuseli zasáhnout do války aktivně jako vojáci, nicméně válka jejich životy značně ovlivnila. Nejčastějším tématem byl holocaust a vyhlazovací koncentrační tábory.

Cílem autorů bylo často ukázat krutost a nesmyslnost války. Autoři vyjadřovali svou kritiku líčením jednotlivých příběhů na frontách nebo v koncentračních táborech. Způsob kritiky se ale lišil. Jedni popisovali hrůzné osudy hlavních hrdinů, druzí se válce pomocí svých děl vysmívali a poukazovali na její nesmyslnost. Vznikala tak srovnatelná nebo alespoň podobná díla Haškovu románu *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*.

Ve své práci se zaměřím na anglo-americkou literaturu na pozadí 2. světové války. Zpočátku budu čerpat hlavně z literatury faktu, neboť se budu chtít zaměřit na příčiny vyvolání 2. světové války, její počátek a jak probíhaly

boje na jednotlivých frontách. Nejvíce se budu snažit zaměřit na fronty, o kterých pojednávají romány, které jsem si vybral k analýze.

Budu sledovat, jak moc se promítla historická fakta v jednotlivých dílech autorů, které jsem si vybral. Dále se budu snažit najít shodná témata, která se objevují ve vybraných románech, a samozřejmě se zaměřím na vývoj hlavních postav během válečného konfliktu.

K této analýze jsem si vybral romány *The Thin Red Line* od Jamese Jonese, *King Rat* od Jamese Clavella, *The Twenty Thousand Thieves* od Erica Lamberta a román od Patrika Ryana, *How I Won the War*.

První dva zmíněné romány se odehrávají na ostrovech v Tichomoří. Proto se má pozornost zaměřit především na válku proti japonskému císařství. Zbylé dvě knihy se soustředí na válku na frontách v jižní Evropě, severní Africe a na Blízkém východě. Kniha *The Twenty Thousand Thieves* popisuje válečné boje na frontě v arabském světě a román od Patrika Ryana, *How I Won the War*, nahlíží na válku spíše humoristickým, nicméně velice kritickým způsobem.

1. Literatura 2. světové války

Literatura 2. poloviny 20. století se zabývala a řešila různorodá témata. Řešila se krize ve společnosti, prohlubující se rozdíly mezi chudými a bohatými, prosazovaly se literární směry jako postmodernismus a velmi oblíbená byla například generace beatníků v čele s Jackem Kerouacem nebo Allenem Ginsbergem.

Bez povšimnutí však nemohl zůstat největší válečný konflikt, který se zatím za historii lidstva udál. 2. světová válka byla tématem, o kterém se psalo a ještě píše velmi často.

Od té doby vyšlo spoustu knih o koncentračních táborech a holocaustu. Vedle nesčetných statistik o deportaci a zabíjení Židů a lidí, kteří byli do koncentračních táborů deportováni, vycházely knižně i díla těch, kteří si koncentračním táborem prošli. Z českých autorů mohu zmínit Arnošta Lustiga a jeho díla *Dita Saxová*, *Hořká vůně mandlí*. Ze zahraničních zase například italského Žida, Primo Levi, jenž se proslavil svými vzpomínkami na útrapy, které ve válce prožil. Popisovány jsou např. v dílech *Je-li to člověk* nebo *Kdy, ne-li teď*. Příběhy, které popisovali, vycházely z jejich vlastních zkušeností, což u čtenáře zanechává daleko větší prožitek. Koncentrační tábory byly společně se zajateckými tábory místem, kde zemřelo spoustu nevinných lidí. Oproti koncentračním táborům se avšak v Evropě o zajateckých táborech nepřítele nepíše tak často. Přitom jen malé procento zajatců, kteří byli uvězněni v japonských táborech, přežilo.

Dalším velmi diskutovaným tématem bylo použití jaderných zbraní. Objev těchto zbraní znamenal definitivní zlomení japonského nepřítele a ukončení 2. světové války. Bohužel znamenal velkou hrozbu další války v 2. polovině 20. století. Tehdy hrozilo nebezpečí rozpoutání jaderné války mezi západním a východním blokem.

O 2. světové válce bylo sepsáno i spoustu válečných dokumentů a vzpomínek velkých politiků té doby. Například Winston Churchill sepsal 6ti dílné válečné paměti *The Second World War*, za které dostal Nobelovou cenu. Své vzpomínky sepsal i francouzský generál a politik Charles de Gaulle v rozsáhlém díle *Velké paměti*.

Zajímavý je i pohled západní a východní literatury na válku. Východní, reprezentována Sovětským svazem, líčila čtenáři masové scény válečných bojů a vyzdvihovala vládnoucí komunismus jako například v díle od Borise Polevoje, *Příběh opravdového člověka*. Západní autoři měli střízlivější pohled. Nepopisovali jen smrtelné scény, ale zaměřovali se i na to, co vojáci prožívali ať už na bojišti nebo mimo něj. Našli se i takoví, kteří přinesli i netradiční „švejkovský“ pohled na válku. Brali válku lehce s nadhledem a poukazovali na její nesmyslnost svým zesměšňujícím pohledem.

1.1 Anglická, americká a australská literatura 2. světové války

Spisovatelé americké, anglické a australské národnosti líčí často ve svých dílech boje z jednotlivých front, věznění v koncentračních nebo zajateckých táborech (Norman Mailer - *The Naked and the Dead*, William Styron – *Sophie's Choice*, James Clavell – *King Rat*) nebo osudy obyvatel, kteří se války aktivně nezúčastnili, ale byli téměř v denním ohrožení. (Dan Billany - *The Trap*)

1.1.1 Anglická literatura odrážející 2. světovou válku

Britští kritici tvrdili, že 2. světová válka nepřinesla anglické literatuře nic nového. O literatuře 2. světové války se tvrdilo, že byla dokonce

podřadnější té první. Pouze opakovala ta samá témata, která už zazněla v literatuře 1. světové války.¹

Anglická literatura se věnovala hlavně letecké bitvě o Británii. Zabývala se také tématem Holocaustu a s ním spojeným norimberským procesem. Dále pak vycházely romány popisující boj v ulicích (Dan Billany – *The Trap*, Graham Greene – *Ministry of Fear*) nebo boj na jednotlivých frontách. Britští vojáci se zúčastnili války v severní Africe a jižní Evropě. Válku v severní Africe a jižní Evropě se věnuje například Patrick Ryan v knize *How I Won the War*. Dále pak sleduje vzpomínky britských vojáků z bojů v Pacifiku a uvěznění v zajateckých táborech. Z tohoto prostředí můžeme zmínit Jamese Clavella, kterého můžeme řadit jak do anglické tak australské literatury, protože značnou část svého života strávil v Austrálii i ve Velké Británii. Proslavil se svými romány z asijského prostředí. Mezi nejznámější se řadí *King Rat* nebo *Shogun*.

1.1.2 Americká literatura odrážející 2. světovou válku

I když se na americkém kontinentě válka neodehrála, tak životy Američanů značně ovlivnila. Oproti 1. světové válce, do které zasáhla Amerika až v roce 1917, se do bojů ve 2. světové válce zapojilo více vojáků. Během války zemřelo téměř půl milionu Američanů. Udává se, že Amerika měla na konci války až 12 milionů mužů v armádě.² Amerika vstoupila do války v prosinci 1942 po útoku Japonska na havajský Pearl Harbor.

¹Kate, Mcloughlin, *The Cambridge companion to war writing: Filipíny 1945* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2009). 197

²Sacvan, Bercovitch, a Cyrus R Patell, *The Cambridge history of American literature: Volume 7: Prose Writing 1940-1990* (New York: Cambridge University Press, 1994-2005, 103.

Většina autorů píšící o válce si vybrala vlastní příběhy založené na vlastních zážitcích. V letech 1945 až 1958 bylo vydáno mezi 1500 a 2200 románů.³

Američtí spisovatelé se ve svých dílech soustředili hlavně na válku s Japonskem a částečně na osvobození Evropy od Italů a Němců. Nejčastěji líčili dění na bojišti. Líčili osudy jednotek při válečných operacích nebo v době jejich volna.

Mezi asi nejznámější válečné spisovatele, kteří se věnují detailnímu popisu jednotlivých bitev, patří například Norman Mailer (*The Naked and the Dead*) nebo James Jones (*From Here to Eternity*, *The Thin Red Line*). Jejich romány popisují boj proti japonskému národu.⁴

U kritiků jejich literatura moc velké ohlasy nezanechala. Nepřišli s ničím novým. Nebyli ničím inovativní a ani nezanechali u čtenářů přílišný dojem. Pouze navazovali a rozvíjeli techniku psaní autorů z první světové války, jako například Faulkner, Fitzgerald, Hemingway nebo Dos Passos. Román *The Thin Red Line* si zaslouží uznání za excelentní popis boje a atmosféry války. Nicméně jeho obsáhlost neudrží čtenáře pozorným. V románu vystupuje moc postav, které nejsou čtenáři detailněji popsány.

Norman Mailer calls *The Thin Red Line* “so broad and true a portrait of combat that it could be used as a textbook at the Infantry School if the Army is any less chicken than it used to be”. He goes on to point out that “Jones` aim, after all, is not to create character but the feel of combat”, by way of explaining the one-dimensional flatness of Jones` characters.⁵

Romány podobných témat se řadily mezi “propaganda novels” a nazývaly se “gung-ho combat novels“. Pracuji s naivní myšlenkou, že Amerika byla a je správná a dobrá, a proto by se po jejím boku mělo bojovat bez jakýchkoli pochyb. A kdo je proti ní nebo nebojuje na její straně, je vlastně

³ McLoughlin, *The Cambridge Companion to War Writing*, 212.

⁴ McLoughlin, *The Cambridge companion to war writing*, 214.

⁵ Joseph J., Waldmeir, *American Novels of the Second World War* (Paris: Mouton, 1969), 19.

proti ní.⁶ Touto ideologií získávala Amerika na svou stranu spoustu nových vojáků.

Našli se však autoři, kteří přinesli literatuře něco nového. Těmi autory byli William Eastlake, John Hawkes, Kurt Vonnegut, Thomas Pynchon nebo Joseph Heller.⁷

Joseph Heller a jeho dílo *Catch-22* patří mezi romány, které o válce pojednávají humoristickým stylem. Joseph Heller se ve svých dílech nesoustředí na nenávist a válčení proti nepříteli, který válečný konflikt rozpoutal. Poukazuje spíše na problémy uvnitř svého mužstva, na nedostatky, které se vyskytovaly v armádě spojeneckých sil, na vypočítavost vysoce postavených plukovníků, velitelů a úředníků, kteří měnili rozkazy a paragrafy zákonů podle toho, jak sami potřebovali. Nejčastějšími změnami v paragrafech byly změny o způsobilosti vojáků vést boj proti nepříteli a počtu nutných leteckých operací potřebných k ukončení vojenské služby. Autor všechny tyto příhody popisuje humorným tónem. Ve skutečnosti jde však o obrovskou kritiku války jako celku. Zdůrazňuje problém komunikace mezi muži a účastníky ve válce. Jde o satirické dílo plné přehánění a nadsázek a také narážek na špatný systém vedení války a držení vojáků ve válce. Hlavní hrdina Yossarian je jediný relativně normální člověk. Jinak všichni jeho kamarádi nebo lidé kolem něj představují nějaký prvek absurdity. Ať se Yossarian snaží udělat cokoli, nesetká se s úspěchem. Jeho velké snažení dostat se z bojiště zpět domů je vždy absurdním činem zhatěno.⁸

Autoři nevyzdvihovali své postavy jako nějaké velké hrdiny. Válka byla chápána jako velice nepříjemná zkušenost a závazek vůči zemi, který se musí splnit. Díky technice a způsobu vedení války, která se lišila od 1. světové války, neumírali vojáci dlouhou smrtí v zákopech. A pokud dobyli území nebo

⁶ Waldmeir, *American Novels of the Second World War*, 34.

⁷ McLoughlin, *The Cambridge companion to war writing*, 213.

⁸ Waldmeir, *American Novels of the Second World War*, 162.

jejich snaha vyústila ve vítězství, bylo to pojmáno jako úspěch bez ohledu na obrovské ztráty na životech.⁹

Někteří autoři navazovali na autory a díla z 30. let 20. století, kdy se často řešil rozdíl mezi chudými a bohatými, hospodářská krize a její dopad na společnost. Po válce nahlíželi autoři na události, které se udály, také jako na krizi společnosti. Sklon společnosti k nacismu a fašismu považovali spisovatelé za obrovský úpadek společnosti.¹⁰

K literatuře s válečnou tematikou přispěly i americké ženy. Ty se zúčastnily války většinou jako lékařky, zdravotní sestry nebo třeba jako novinářky. Vznikaly tak romány založené na ženské zkušenosti s válkou. Mezi taková díla se řadí Cathleen Coyle's *To Hold Against Famine*, Martha Gellhorn's *The Wine of Astonishment* nebo Susan Cooper's *Dawn of Fear*.¹¹

Zajímavý pohled na válku nabízejí Afroameričané, kteří bojovali jako občané Spojených států amerických. Paradoxem bylo, že bojovali za práva a svobodu, kterou sami v Americe neměli. Ve svých dílech se vrací k problémům uvnitř jednotlivých rot a jednotek a k problémům rasismu. Vztahy mezi Afro-Američany a bílými Američany popisuje John O. Killens ve svém díle *And Then We Herd the Tunder*. Poukazuje na to, v jaké problémy mohou vyústit rasistické provokace bílých Američanů. Vztahy mezi vojáky stojícími na jedné straně vykrytalizovaly v obrovskou rasovou válku, která vedla ke krveprolití a smrti.¹²

Válečná tematika se v Americe stala inspirací i pro poezii nebo drama. Témata byla stále stejná. Zobrazení atmosféry na bojišti nebo případně v zajateckých a koncentračních táborech. Válečnou tematikou se zabýval i Artur Miller, jeden z nejslavnějších amerických spisovatelů divadelních her.

⁹ Waldmeir, *American Novels of the Second World War*, 212.

¹⁰ McLoughlin, *The Cambridge companion to war writing*, 215.

¹¹ McLoughlin, *The Cambridge companion to war writing*, 215.

¹² McLoughlin, *The Cambridge companion to war writing*, 217.

Válečná tematika se objevuje například ve hrách *All My Sons* nebo *Incident at Vichy*.¹³

Vedle atmosféry bitev a vedení války se obrovským tématem stal Holocaust. V Americe žilo po válce spoustu lidí, kteří si sami koncentračními tábory v Evropě prošli. Nejčastěji na holocaust naráží ve svých dílech Američané židovského původu. Ti psali svá díla v židovském jazyce a následně byly překládány do angličtiny. Mezi slavné židovské spisovatele patří Saul Below, Philips Roth, Bernard Malamud nebo Isaac Bashevis Singer. Holocaust se stal jedním z témat nežidovského autora Williama Styrona v románu *Sophie's Choice*, kde polská občanka, žijící po válce v New Yorku, vzpomíná na období války a na pobyt v polském koncentračním táboře.¹⁴

1.1.3 Australská literatura

Australští spisovatelé většinou zavádí čtenáře do prostředí, v kterém se australští vojáci nejčastěji pohybovali. Proto vycházela díla líčící osudy vojáků v severní Africe nebo v Pacifiku. Mezi australské válečné spisovatele se dají zařadit James Clavell nebo Eric Lambert.

1.2 Analyzování autoři

V mé práci jsem se zaměřil na spisovatele z anglicky mluvících zemí. Jsou jimi již zmínění James Jones, James Clavell, Patrick Ryan a Erich Lambert. Všichni čtyři autoři se aktivně zapojili do bojů 2. světové války. Tím, že se do války aktivně zapojili, tak mohli přinést do svých románů vlastní zážitky a zkušenosti, které nám vykreslí atmosféru 2. světové války dokonaleji než literatura faktu. Každý z těchto autorů se ocitl ve válce v různém prostředí. A proto jsem si je vybral. Budu moci totiž rozebírat 4 odlišné romány. James Jones nás svým románem *The Thin Red Line* provede bojem v Pacifiku na

¹³ McLoughlin, *The Cambridge companion to war writing*, 222.

¹⁴ McLoughlin, *The Cambridge companion to war writing*, 223.

ostrově Guadalcanal. Tato bitva byla jedna ze stěžejních bitev ke zlomení japonského nepřítele. Čtenář zde sleduje prostředí neznámé džungle a zároveň japonskou houževnatost v boji. James Clavell a jeho *King Rat* přibližuje čtenářům atmosféru japonských zajateckých táborů v Pacifiku. A zbylí dva autoři se věnují ve svých dílech válce v severní Africe. Ve srovnání s Ericem Lambertem nahlíží Patrick Ryan na válku ve svém díle *How I Won the War* humoristickým způsobem a zároveň se postupně z Afriky dostává až k osvobození Evropy od fašismu. Proto můžeme říci, že i tento román je zcela odlišný.

2. Příčiny a průběh 2. světové války

2. světová válka byla důsledkem expanzivní politiky Adolfa Hitlera. Nebyla však jedinou příčinou k rozpoutání takového konfliktu. Příčiny 2. světové války sahají až do 18. století.

Jednou z hlavních příčin rozpoutání tak velkého konfliktu byly výsledky 1. světové války. Další příčinou byla například průmyslová revoluce, která má své počátky na konci 18. století. Postupně docházelo k výrobě dokonalejších strojů, zvyšování zisku a možnosti vyrábět zbraně pro armády jednotlivých států a zemí. Sled několika událostí v 19. a 20. století zapříčinil rozpoutání nejprve 1. a o pár let později i 2. světové války.

2.1 Výsledky 1. světové války

1. světová válka a její výsledky značně ovlivnily klima v Evropě v dalších letech. Některé státy na výsledky 1. světové války jednoznačně vydělaly. Jiné, hlavně ty poražené státy, na ní naopak velice ztratily. Nejvíce na 1. světové válce vydělaly hlavně vítězné země Británie a Francie. Na základě Versailleské smlouvy z roku 1919 byly těmto zemím přiděleny území poražených zemí. Největší slovo měly členové Dohody (USA, Velká Británie a Francie). Nejméně moci chtivá země z této trojice byla USA, jejíž názory se značně lišily s požadavky Francie a Velké Británie. Nejradikálnější ve svých požadavcích byla Francie. Ta se nemohla smířit s prohrou v rámci Prusko-francouzské války v 19. století, kdy ztratila na úkor Německa území Alsaska-Lotrinska. Požadovala po Německu zaplacení obrovských reparací za škody, které Německo Francii způsobilo. Velká Británie nebyla ve všech otázkách tak přehnaně radikální a neústupná. Například nesouhlasila s výší reparací, které Francie po Německu požadovala, protože se bála, že by to mohlo ohrozit její pozici v Evropě. Přesto ale nakonec s návrhy souhlasila, protože se nechtěla ztotožnit s body smlouvy, které tehdy požadoval Woodrow Wilson. Jeho

zájmem bylo, aby se Francie a Velká Británie již dále moc nerozrůstala, a tak navrhoval právo každého národu na sebeurčení. S tím ale Británie ani Francie nechtěly souhlasit, neboť by to pro ně mohlo znamenat nebezpečí vzpoury v jejich koloniích. Nakonec byly Německu a prohraným zemím schváleny reparace, tak jak je požadovala Francie a Velká Británie.¹⁵

Velké Británii, již tehdy disponující největším impériem na světě, připadla území východoafrické území Tanganiky. Británie po 1. světové válce vládla nad územím od Káhiry až po Kapské Město. Dále získala Británie mandát nad Palestinou a Irákem, což jí zaručovalo moc v oblasti „úrodného půlměsíce“. Francii připadlo zpět území Alsaska-Lotrinska, spadala pod ní území Sýrie a Libanonu. Zbytky území, která spadala pod vládu prohraných mocností, byly rozděleny mezi Austrálii, Itálii a Japonsko. Což se později ukázalo jako velká chyba, neboť Itálie a především Japonsko byly názoru, že si zaslouží daleko více.¹⁶

Německo ztratilo svá dobytá a území a kolonie, dostalo tvrdé a finančně neúnosné reparace a ještě k tomu mu byly stanoveny podmínky, za jakých se smí zbrojit. Jeho armáda a zbrojení se nemohla zdaleka rovnat evropským velmocím. Bohužel velkou chybou bylo to, že dodržení vyjednaných reparací si Francie ani Velká Británie nedokázaly pohlídat, což byla jedna z hlavních příčin vyvolání dalšího a největšího vojenského konfliktu v dějinách lidstva.¹⁷

2.2 Válka v jižní Evropě, severní Africe a na Blízkém východě

Pro velkou nespokojenost s reparacemi, či zisky po 1. světové válce se Německo, Itálie a Japonsko ve 30. letech velice snažily uplatňovat svou expanzivní politiku. Všechny tři země prosazovaly ideologii nacismu o

¹⁵H, Robin Cross Wilmott a Charles Messenger. *World War II* (New York: DK Pub., 2004), 10.

¹⁶ John Keegan. *Druhá světová válka*, (Praha: BETA, 2003), 25.

¹⁷ Wilmott, *World War II*, 10.

nadřazenosti svého národa a rasy. Jejich politika vyústila v rozpoutání 2. světové války. Německo si od roku 1939 začala podmaňovat státy střední, severní a západní Evropy. Itálie rozšiřovala sféry svého vlivu především v jižní Evropě a severní Africe.

V roce 1940 začala Itálie postupně obsazovat Balkán, ostrovy ve Středomoří a severní Afriku. V této oblasti vedl ofenzivu především Mussolini, který se snažil napodobit Hitlerovy schopnosti. Bohužel pro něj italské vojsko nebylo tak schopné, aby si poradilo se spojeneckými silami a začali ztrácet obsazené pozice. Proto v roce 1941 poslal Hitler do této oblasti i německé vojáky. Velení převzal generál Rommel. Zpočátku byli poměrně úspěšní. Dobyli zpět některé ztracené pozice. Obsadili Jugoslávii a Krétu.¹⁸

V roce 1942 se obě strany připravovaly na ofenzivu. Spojenci čekali především na posily z USA. Zhruba v polovině roku 1942 zahájil generál Rommel velkou ofenzívu. 21. června se mu povedlo dobýt Tobruk v severní Africe a postupoval s armádou dále na východ na Egypt. V té době došlo ke změně velení ve spojeneckém vojsku v Africe. Jednu z armád vedl i Bernard Montgomery.¹⁹ 30. srpna se mu povedlo zastavit Rommelův postup na El Alamein. Spojenecká vojska přešla postupně do ofenzivy. V roce 1943 se Rommel pokusil ještě o zvrácení situace na svou stranu, ale kvůli ne zcela jednotné taktice a spolupráci nebyly tyto pokusy úspěšné.²⁰ Spojencům se podařilo dobýt zpět důležitá místa. Vojska Osy začaly ustupovat a 13. května 1943, když už situace byla neudržitelná, italská armáda kapitulovala.²¹ Od té doby se spojenecké síly mohly soustředit na osvobození Evropy a boje v Pacifiku.

¹⁸ Wilmott, *World War II*, 87.

¹⁹ Wilmott, *World War II*, 162.

²⁰ Wilmott, *World War II*, 166.

²¹ Wilmott, *World War II*, 160.

2.3 Japonská agrese a boje v Pacifiku

Japonsko se v 1. polovině 20. století potýkalo s velkým nárůstem obyvatelstva. Nejvíce obyvatel se rodila na venkovech. Kvůli špatnému hospodářství a zemětřesení z roku 1923, které bylo podobně ničivé jako zemětřesení z roku 2011 se japonská společnost a hlavně japonský venkov ocitl ve velké chudobě. Lidé na vesnicích neměli co jíst a masově umírali. Hlad byl tak veliký, že se našly mezi obyvateli i případy kanibalismu. Proto spoustu japonských vesničanů a rolníků odcházela do armády, která jim zajistila příbytek a denní přiděl potravy.

Hrdý japonský národ svaloval tehdy vinu na USA a západní mocnosti, které ovlivňovaly ekonomiku Japonska. Japonsko nikdy nebylo soběstačné. Bylo závislé na dodávkách nerostných surovin, neboť na japonských ostrovech se tyto suroviny nenacházely.

Ač Japonsko v 1. světové válce bojovalo na straně Dohody, připojilo se v 2. světové válce na stranu nepřátelských mocností. Japonsko cítilo po 1. světové válce velkou křivdu.²² Protože bojovalo na straně vítězných mocností, tak očekávalo, že při rozdělování si kolonií poraženého Německa nebude opomenuto. Opak byl ale pravdou. Japonsko vyšlo z 1. světové války s minimálními zisky, neboť většinu německých kolonií si rozdělily Francie a Velká Británie. Japonsko se muselo také vzdát i území v Číně, které získalo v rámci rusko-japonské války v letech 1904-1905. Navíc k tomu bylo Japonsko v rámci washingtonské námořní smlouvy z roku 1922 nuceno snížit počet válečných lodí a válečného námořnictva.²³ Takovou potupu hrdé Japonsko nemohlo přenést přes srdce, a proto se začalo velmi nahlas a rázně hlásit o nová území, která potřebovala, aby nemuselo být závislé na USA a dalších koloniálních mocnostech. Japonsko se mezi válkami cítilo utlačované podobně

²² Keegan, *Druhá světová válka*, 26.

²³ Keegan, *Druhá světová válka*, 242.

jako Německo v Evropě. Také zde se postupně dostávali k moci rasističtí nacionalisté. Japonská rasa se podobně jako členové fašistického Německa cítila jako rasa výjimečná. Opovrhovali západními mocnostmi a i národy asijských zemí.

Nedostatek nerostných surovin se snažili Japonci vyřešit útokem na Čínu. První krok udělala japonská armáda v roce 1931, kdy obsadila oblast v Mandžusku. V roce 1937 zaútočilo japonské vojsko už na samotnou Čínu a zabralo oblast kolem Žluté řeky, města Peking a Nanking.²⁴ Japonská agrese pobuřovala západní mocnosti. Nicméně ty nepodnikly zatím žádná velká opatření proti japonské ofenzívě. V roce 1940 uzavřelo Japonsko trojstranný pakt s Německem a Itálií a vznikla *Osa Berlín-Řím-Tokio*.²⁵

Tento pakt zavazoval země ke vzájemné pomoci v případě napadení. Tato smlouva znamenala i přerozdělení sfér vlivu. Hitler se snažil ovládnout Evropu a blízký východ a Japonsko se snažilo si podmanit východoasijské země. Tím se ale dostávalo do konfliktu se západními mocnostmi jako Velkou Británií, Holandskem, Francií nebo Spojenými Státy, kterým patřily místní kolonie. Odpor těchto mocností, ale nebyl takový, aby japonskou expanzi zastavil. Japonci se snažili využít porážky západoevropských zemí v roce 1940 a vynucovali si v jejich koloniích dodávky potřebných surovin a poskytnutí základen pro svá vojska k útokům na Čínu a ostrovy v Pacifiku. S japonskou politikou značně nesouhlasily Spojené státy americké, jež se si stále držely politiku izolovanosti a nechtěly se vměšovat do Evropských problémů a konfliktů. Čím více Japonsko expandovalo v Číně, v britských a holandských koloniích, tím méně USA dodávaly Japonsku potřebné suroviny. Japonsko začalo vést s USA diplomatické rozhovory, ale doma se už připravovalo na vstup do války s USA. Diplomatické rozhovory nevedly k žádné domluvě. Japonská strana si neustále stála za svými požadavky a americká diplomacie taktéž. Tato neshoda vedla k první velké americké porážce na vlastním území.

²⁴ Keegan, *Druhá světová válka*, 243.

²⁵ Keegan, *Druhá světová válka*, 244.

7. prosince 1941 došlo k japonskému útoku na havajský Pearl Harbor, kdy během pár hodin byla zničena americká námořní základna.²⁶

Následující den vstoupily i Spojené státy do 2. světové války, což znamenalo pro Osu začátek jejího konce.

Japonsko, povzbuzeno velkým vítězstvím nad velkým soupeřem, stupňovalo svou expanzivní politiku. Postupně provedlo úspěšné útoky na Singapur, získalo např. Hongkong, Barmu, Filipíny, Francouzskou Indočínu, Jávu nebo Novou Guineu. Ovládli vlastně celou Nizozemskou východní Indii a prakticky celé Tichomoří.²⁷ Jejich první větší neúspěch přišel až v bitvě u Midway 4. - 6. června 1942.²⁸ Toto vítězství se považuje jako částečná odplata za japonský útok na Pearl Harbor. Od této bitvy se situace v Tichomoří začne postupně otáčet v americký prospěch.

Po bitvě u Midway se boje na chvíli zastavily, protože obě mužstva se chystala na další ofenzivu. Další významnou a důležitou bitvou byla zajisté bitva na Guadalcanalu. 7. srpna 1942 došlo k americkému vyloštění a následnému dobývání přístávací dráhy. Japonci zde budovali přístávací plochy pro svá letadla, aby mohli bombardovat okolní ostrovy a připlouvající námořní lodě nepřítele. Po dlouhých bojích se Američanům skutečně Guadalcanal podařilo dobýt a mohlo si vybudovat letiště pro sebe. Bitva o Guadalcanal trvala od 7. srpna 1942 až do 9. února 1943.²⁹ Od té doby Japonci podnikli ještě několik pokusů, jak zvrátit válku zpět na svou stranu. Žádný pokus už ale neznamenal velký úspěch a Japonská armáda se víceméně po zbytek války už jen bránila.

Tato klíčová bitva, která zahнала Japonce do defenzivy, je vylíčena právě Jamesem Jonesem, který se bojů na Guadalcanalu zúčastnil.

²⁶ Keegan, *Druhá světová válka*, 250.

²⁷ Keegan, *Druhá světová válka*, 260.

²⁸ Willmott, *World War II*, 116.

²⁹ Willmott, *World War II*, 174.

3. Naturalismus ve válečné literatuře

Literatura 2. světové války, jak je již zmíněno, navazuje na autory děl 1. světové války (Hemingway, Remarque). Navazuje však i na díla z období naturalismu.

Pojem naturalismus pochází z latinského slova naturalis = přírodní. Jde o umělecký směr, který vznikl ve Francii na přelomu 19. a 20. století. Jako zakladatel naturalismu bývá uváděn Émile Zola (*Břicho Paříže*, *Zabiják*, *Nana*).³⁰

Naturalismus je prvkem realismu. Oproti realismu se však snažil o pokud možno co nejvěrnější zachycení soudobé společnosti. Většinou se soustředil na neharmonické, ošklivé a odpudivé rysy jak jedince tak i a celé společnosti. Častými tématy naturalismu byly například kritika společnosti jako takové, alkoholismus, sex a prostituce.

V charakteristikách postav naturalistických románů a povídek se objevují rysy psychické vychýlenosti, neovladatelné živelnosti, osobní rozvrácenosti. Naturalistické prvky, objevující se v tvorbě mladších údobí, souvisejí obvykle se snahou upozornit na neušlechtilé, někdy animální skutečnosti života.³¹

Spisovatelé válečných románů navazují na naturalistické spisovatele, jakými byli například Theodore Dreisler, Stephen Crane nebo John Dos Passos.

The World War II novel recalls in its narrative sprawl and sheer bulk, its sociological fascination with exposing society hidden spaces (brothels, gambling, dens, prisons), and its anthropological commitment to preserving for posterity the small details of subcultures that were felt to be fading fast (samples of clothing, values and customs). It also shares many of the same alienating attitudes toward race, gender, and sexuality, the same stylistic

³⁰ Miluša Bubeníková, *Slovník světové literatury: autoři a díla, směry*. (Praha: Fortuna, 1993), 179.

³¹ Bubeníková, *Slovník světové literatury*, 179.

unevenness, and, ultimately, the same unexpectedly powerful accumulation of narrative force.³²

Naturalismus ovlivnila pozitivistická filozofie a estetika. Opíral se o poznatky přírodovědce Charlese Darwina (darwinismus), filozofii Karla Marxe a o psychologické poznatky Sigmunda Freuda. Jedním ze stěžejních děl Charlese Darwina se stalo dílo *O vzniku druhů přírodním výběrem*. V něm se Charles Darwin zabývá snahou jednotlivého druhu o přežití. Aby přežil, je jeho hnací silou přizpůsobení se prostředí a podmínkám, ve kterém se ten určitý druh pohybuje.

Můžeme říci, že přírodní výběr den ode dne, hodinu od hodiny zkoumá na celém světě každou i sebemenší odchylku, zavrhuje, co je špatné, zachovává a zvětšuje všechno, co je dobré, nehlučně a nepozorovaně pracuje kdekoli a kdykoli se nenaskytne příležitost k upevnění každé živé bytosti ve vztahu k ústrojným i neústrojným podmínkám života.³³

Lidská společnost se v tomto ohledu chová stejně jako ostatní živočichové. Lidí na planetě neustále přibývá a každý bojuje o pokud možno co nejpohodlnější životní podmínky. Všichni usilujeme o prostředky potřebné k zachování naší existence. Usilování a následné získávání jsou hnací silou vývoje lidské společnosti jít stále dopředu.³⁴

3.1 Vojáci v boji o přežití

Válka představovala obrovské nebezpečí. Jen silní jedinci měli šanci ji přežít. Podle Charlese Darwina probíhá boj o přežití ve třech směrech:

proti neživým podmínkám života, které organismus neustále ohrožují, mezi jednotlivými druhy vcelku a mezi jedinci téhož druhu navzájem.³⁵

³² Mackay, *The Cambridge companion to the literature of World War II* (New York: Cambridge University Press, 2009), 57.

³³ Richard Knot a Renáta Knotová, *Charles Darwin*, (Praha: Horizont, 1989), 49.

³⁴ Knot a Knotová, *Charles Darwin*, 52.

³⁵ Knot a Knotová, *Charles Darwin*, 52.

A stejně probíhal boj o život i u samotných vojáků na bojištích nebo vězeních. Vojáci museli být na pozoru jak před svým válečným nepřítelem, tak před nebezpečnými predátory v jejich okolí. Zápolili však i s neživými elementy, jakými byly například přírodní podmínky na jednotlivých frontách.

Darwinův „Zákon silnější vyhrává“ určitě platil v zajateckém táboře Čangi v románu *King Rat* od Jamese Clavella. Autor líčí jeho vlastní zkušenosti a zážitky z pobytu v zajateckém táboře v oblasti dnešní Jávvy. Zajatecký tábor v Čangi se rozkládal na ploše 1600 krát 1600 metrů uprostřed džungle. Stal se „domovem“ několika desítek tisíců vojáků pocházejících především z Austrálie, USA nebo Velké Británie. Všichni se dostali do japonského zajetí. Zajatci byli uvězněni za jeden velký zločin. „Prohráli válku a přežili“.³⁶

Většině vojáků bylo jasné, že každým dnem stráveným ve válce se šance na jejich přežití zmenšuje. A bylo jedno, jestli se nachází na frontě nebo jsou zajatci. Buď jim hrozil útok nepřítele, nebo měli strach, že jejich organismus už nevydrží tak dlouhodobý nízký přísun potravy a tím i větší náchylnost vůči nemocem, jako byla například úplavice. Vojáci na frontě šli do každého boje s vědomím, že se jejich útok na 99% bez ztrát neobejde.

Nobody doubted they would lose more today. The only question remaining was: Which ones of us? Who exactly?³⁷

Za slovem „silnější“ se skrývá ale daleko více, než představa fyzicky silného jedince. Aby ve válce člověk přežil, nestačila mu jen fyzická síla, kterou potřeboval k boji. A tak Darwin svou teorii vysvětluje v díle *O vzniku druhů přírodním výběrem*. Že jedinec v daných podmínkách přežije,

³⁶ James Clavell, *Král Krysa* (Praha: Naše vojsko, 1976), 9.

³⁷ James Jones, *The thin red line* (London: Fontana 1979), 274.

neznamená, že je nejsilnější, ale nejodolnější.³⁸ K tomu všemu potřebovali mít samozřejmě i štěstí.

V zajateckých táborech nemusel člověk sice čelit granátům, tankům a kulkám nepřítele, ale čelil především nedostatku základních potřeb člověka 20. století. Zajatcům se tam nedostával ani minimální denní příjem kalorií. Léků a lékařské péče dostávali poskrovnu, a proto bylo úplně normální, že spousta vojáků umírala na nemoci, které se tehdy zcela obyčejně dokázaly vyléčit.

V románu *King Rat* je Darwinova myšlenka dokázána chováním zajatých krys v samém závěru knihy, kdy je zajatecký tábor zcela prázdný a pohybují se v něm jen krysy, které mají schopnost se přizpůsobit těžkým podmínkám. I ony bojovaly s prostředím v podobě klecí, v kterých byly uvězněny, a když se osvobodily, začal další boj o přežití. Nejdříve útočily na jiné druhy, pak hledaly potravu mezi svými druhy. A stejně se choval i Adam, samec, který dlouho byl nejsilnější krysou ze všech.

And Adam ruled, for he was King. Until the day will his will to be King deserted him. Then he died, food for a stronger. And the strongest was always the King, not by strength alone, but King by cunning and luck and strength together. Among the rats.³⁹

3.2 Freudova teorie o sexuálních pudech

V dílech, které rozebírám, se objevuje téma, které bylo do počátku 20. století ve společnosti tabu. Až Sigmund Freud přišel se svou teorií o sexuálních pudech. Psychologie před Freudem žádala, aby člověk své pudy pomocí rozumu vytlačil. Freud takovou myšlenku zcela odmítl. Tvrdil, že pudy vytlačit nelze. Maximálně je člověk dokáže vytlačit z vědomí do nevědomí.⁴⁰ Pudy

³⁸ Knot a Knotová, *Charles Darwin*, 53.

³⁹ Clavell, *King rat*, 352.

⁴⁰ Jiří Cvekl, *Sigmund Freud* (Praha: Orbis, 1965), 212.

označuje Freud jako biologické potřeby těla, kdy lidská psychika odráží vnitřní napětí, mířící k vnitřnímu uspokojení.⁴¹

Freudova teorie se projevila ve všech dílech, které rozebírám. Vojáci, kteří válčili v severní Africe nebo Evropě využívali většinou barů a nočních podniků v blízkých městech, kde strávili své volné dny s místními obyvatelkami. Ve spoustě případů šlo o tzv. „lehké ženy“. S jednou takovou se seznámil Dick při návštěvě Tel Avivu. Zajímavé je, že autor románu, Eric Lambert, si jako jednu z Dickových žen vybral dívku z Československa, která utekla z vlasti před hrozícím německým nepřítelem, neboť jí už manžela zabili. Spousta žen se dala k této občasné živnosti jen proto, že neměly jinou možnost, jak se uživit.

Podobně jako hrdinové románu Erica Lamberta se chovali vojáci i v románu od Patricka Ryana *How I won the War*. Patrick Ryan svým humoristickým stylem kritizuje chování vojáků ve válce, což deklaruje absurdní scénou při obraně města Dolie. Vojáci nestřeží žádnou důležitou instituci města. Střeží bordel, který je plný lehkých žen, pod záminkou, že tato budova je lépe strategicky položena.

Složitější situace byla pro vojáky válčících v džungli. Jednotlivé bitvy nebyly většinou záležitostí jednoho nebo dvou týdnů. O získání pozice se bojovalo někdy i měsíce, což pro některé vojáky znamenalo dlouho dobu bez ženy. Proto docházelo ve spoustě případů k sexu mezi samotnými vojáky. Někteří byli skutečnými homosexuály. Nejvíce homosexuálů bylo mezi kuchaři a pekaři. Někteří se homosexuály ve válce stali a někteří nebyli homosexuálové, ale zkrátka pouze potřebovali ukojit své sexuální pudy.

And what the hell could a guy do? Nothing, that was what. Beat it. Or do without. Unless guys helped each other out now and then. It was either, or find yourself a queer cook or baker someplace, or it was nothing. Guys could help each other out, Bead supposed.⁴²

⁴¹ Cvekl, Sigmund Freud, 234.

⁴² James. Jones, *The thin red line*. (London: Fontana, 1979), 223.

Téma homosexuality bylo dříve tabu tématem, za kterou byli lidé odsuzováni k trestu ve vězení. V průběhu 20. století se o homosexualitě psalo i hovořilo otevřeněji. Ač všechny knihy mají především hrdiny mužského pohlaví, tak otázku homosexuality řeší ve svém díle hlavně James Jones a částečně James Clavell, který na ni poukazuje u divadelního herce Seana.

3.3 Motiv povstání a revoluce ve válečných románech

Myšlenka Karla Marxe o povstání a revoluci se zčásti vyskytuje ve všech čtyřech románech. Karel Marx byl filozofem, který se zabýval lidskou společností a v ní se tvořícími společenskými třídami. Upozorňoval na sílící vliv buržoazie a pracující třídy, mezi kterými byl velký rozdíl. Karel Marx byl takovým mluvčím pracující třídy. Měl jasnou představu o štěstí. Aby člověk byl šťastný, musel za něj bojovat. Karel Marx se nebránil revoluci pro prosazení si svých názorů. Tvrdí se o něm, že hlásal evangelium proletářské revoluce.⁴³

Nejčastějšími důvody k projevení revolty byla nespokojenost s podmínkami na frontě (nedostatečný odpočinek, špatná strava, nedostatek pitné vody nebo nesplněné přiděly alkoholu na osobu). Vojáci, tak jako to líčí Eric Lambert, hrozili například vypálením polní kuchyně, aby si jim dostalo lepších podmínek. O této situaci píše Lambert jako o malé revoluci. U autora je v románu zcela evidentní, že sympatizuje se socialismem, neboť projevy nesouhlasu vůči nadřízeným a vysoko postaveným důstojníkům a vyzdvihování režimu v tehdejším Sovětském svazu se v díle objevuje velmi často. Hrdinové v románech *The Twenty Thousand Thieves* a *How I Won the*

⁴³ Marx jak ho málokdo zná. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: http://www.mises.cz/database/clanky/51_19_Marx%20jak%20ho%20málokdo%20zná.pdf

War projevovali svůj nesouhlas s nadřazenými také odmítáním jít bojovat a slovními nebo někdy i fyzickými útoky na jejich osobu. Dalším důvodem, proč vojáci nechtěli jít do bitvy, bylo samozřejmě značné riziko smrti. U většiny vojáků se v tomto ohledu projevoval pud sebezáchovy. Jednou z častých taktik, jak se vyhnout boji byla simulace zranění a tím se dostat do nemocnice. Nemocnice se ve válce stála pro mnohé vojáky azylem od válečného světa, neboť představovala daleko větší míru bezpečí než okolní svět.⁴⁴ Jelikož vojáků, kteří simulovali, přibývalo, tak lékaři jejich taktiku časem prohlédli. A podle toho také k pacientům přistupovali. Často si o pacientovi hned, aniž by ho prohlédli, mysleli, že je simulant. Našli se však příklady, kdy měli vojáci skutečně vážné zdravotní problémy, ale kvůli předešlým simulantům nebyli řádně vyšetřeni a málem zemřeli, tak jak to popisuje román *The Twenty Thousand Thieves*.

V románu *King Rat* zajatci nesouhlasí se zákony tábora a různými způsoby je porušují. Symbolem jejich revolty pro ně byl například radiový přijímač, pomocí kterého měli alespoň malý kontakt s okolním světem a zprávy o průběhu války. Ukryvání rádiového přijímače znamenalo značnou míru rizika, neboť za něj hrozily tvrdé kolektivní tresty. Na žádnou další velkou revoltu se zajatci v táboře už nezmůžou, neboť ví, že v situaci, v jaké jsou, jim nezbývá než čekat na pomoc zvenku.

⁴⁴Harold Bloom, *Joseph Heller's Catch-22* (Philadelphia, PA: Chelsea House Publishers 2001), 35.

4. Motivace vojáků k aktivní účasti ve válce

2. světové války se zúčastnilo 64 zemí s dvěma miliardami obyvatel. To znamenalo, že válka tehdy poznamenala 80% lidstva. Aktivně se do ní zapojilo až 110 milionů vojáků, z nichž padlo přibližně 30 milionů.

4.1 Vlastenectví

Většina vojáků šla do války s přesvědčením, že bojují za správnou věc. Tak jako vojáci z Jonesova románu *The Thin Red Line*. Spousta z nich brala svůj vstup do války a boj proti japonskému nepříteli jako projev velkého vlastenectví. Skutečnost však byla zcela jiná. Tehdejší Američané neměli na vybranou.

If man's government told him he had to go and fight a war, he had to go, that was all. The government was bigger than him and it could make him. It wasn't even a matter of duty; he had to go. And if he was the right kind of a man he would want to go, no matter how much he didn't really want to.⁴⁵

Mnoho vojáků, kteří šli do války s odhodláním padnout za svou vlast, postupně své nadšení ztratili. Stejně jako spisovatelé tzv. ztracené generace (Remarque, Hemingway) zažili ve válce hořký pocit pravdy. Válka jim vzala veškeré ideály a způsobila pocit zklamání. Postupně si uvědomili hrůzu a nesmyslnost války a jejich válečné nadšení se proměnilo v pouhou touhu přežít.⁴⁶ Autoři těchto válečných románů se zamýšlí nad tím, jak je možné, že člověk, tak vyspělý organismus, je po takovém vojenském konfliktu, jakým 1. světová válka byla, schopen vyvolat během pár let další konflikt s ještě daleko většími následky.

Spoustu vojáků jako například členové ROTY „C“ v románu *The Thin Red Line* nemělo s válkou žádné zkušenosti. Prošli pouze krátkým výcvikem,

⁴⁵ Jones, *The thin red line*, 84.

⁴⁶ Bloom, *Joseph Heller's Catch-22*, 142.

dostali do ruky zbraň a byli posláni do ohniska války. Na vrcholu svého zdraví a sil hazardovali se svými životy. Každý den čelili nebezpečí smrti, a pokud sami nezabili, byli oni zabiti.

Ve válce se vlastně stali vrahy. Na frontě v Tichomoří poprvé zabil i Jonesův hrdina, svobodník Doll. Tím však prožíval rozpolcené pocity. I když Japonce za jejich činy nesnášel a přál si pro ně velký trest, užírala ho myšlenka, že zabil člověka, lidskou bytost z masa a kostí. Ale věděl, že ve válce zabíjení není trestný čin. Naopak, je to jeho povinnost, a kdyby tak neučinil, stal by se třeba on tou obětí. Pro většinu vojáků bylo první zabití, případně první úspěšný útok velice důležitý pro jejich sebevědomí, neboť jim dal víru ve vlastní schopnosti.

Doll felt an impulse to grin a silly grin to giggle. He felt stupid and cruel and mean and vastly superior. It certainly had helped his confidence anyway, that was for sure. It certainly helped his confidence anyway, that was for sure.⁴⁷

I pro Dicka, hlavního hrdinu románu *The Twenty Thousand Thieves*, bylo zabití nacisty zcela něco nového. Zjistil ale, že to pro něj není žádný problém. Jakoby se pro zabíjení snad narodil.

4.2 Sociální jistoty důvodem k připojení se k armádě

V 2. polovině 19. století docházelo k modernizaci armád po celém světě. Armády měly modernější zbraně a vybavení.⁴⁸ A nezapomínaly ani na své vojáky. Po 1. světové válce a následné hospodářské krizi se octla spousta lidí ve velké nejistotě, co se bude dít dál. Někteří skončili skutečně na ulici. Pro spoustu mužů znamenal nástup do armády jistotu ošacení, střechy nad hlavou, výdělku a pravidelného stravování.⁴⁹

⁴⁷Jones, *The Thin Red Line*,. 195.

⁴⁸Keegan, *Druhá světová válka*, 15 – 17.

⁴⁹Keegan, *Druhá světová válka*, 15.

Podobně se k situaci stavěl i Lambertův hrdina Dick Brett. Ten ve svém mladém věku nevěděl, zdali studium na univerzitě v tak těžké době má vůbec smysl. Dick Brett však nenastoupil do armády jen z tohoto důvodu. Byl velkým antifašistou. A podobný důvod mělo i spoustu dalších vojáků. Nechtěli dovolit, aby fašisté ovládli jejich domovy a řídili jejich země.

4.3 Touha po dobrodružství a vojenských titulech

Našly se i další důvody, proč riskovat svůj život ve válce. Někteří dospěli postupem času k názoru, že vlastně válčí, protože prostředí, ve kterém se pohybují, jim vlastně vyhovuje. Nebojují za svou zemi, politický režim nebo za své blízké, ale pro radost z boje. Užívali si pocit nebezpečí, bezmoci, jak své trpění, tak trpění svých přátel nebo nepřítelů. Takoví lidé se zdáli pro spoustu vojáků zcela nenormální. Oni ale nahlíželi na válku jako na jeden velký adrenalin, bez kterého by nemohli žít. Neexistoval pro ně větší zážitek, než když jim svištěly kulky kolem hlavy nebo když viděli nepřítelů umírat.

The truth was, he liked all this shit. He liked being shot at, liked being frightened, liked lying in holes scared to death and digging his fingernails into the ground, liked shooting at strangers and seeing them fall hurt, liked his stickywet feet in his stickywet socks.⁵⁰

Pro spoustu mužů znamenala válka volnost. Mohli holdovat alkoholu, jak chtěli, bavit se s ženami, potloukat se po barech, porvat se s místními obyvateli a nebýt tak jako tak trestně stíhán. Mohli žít život naplno. To ovšem vše končilo okamžikem, jakmile se dostali zpět na bojiště. Tam vojákům tato privilegia nebyla k ničemu. Hlavní starostí všech bylo, jak přemoci nepřítelů a sami přitom přežít.

Dalším motivací vojáků válčit bylo něco sami sobě dokázat. Hnali se za povýšením a válečnými vyznamenáními, které v nich vzbuzovali pocit dobře vykonané práce. Mezi vojáky, kteří si šli tvrdě za vyznamenáním a povýšením,

⁵⁰ Jones, *The Thin Red Line*, 395.

patřili Gordon Tall z románu *The Thin Red Line*, který byl velitelem vojenského pluku na Quadalcanalu, poručík Grey, velitel vojenské policie v zajateckém táboře v Čangi, a poručík Kenneth Crane z románu *The Twenty Thousand Thieves*. Kvůli sobectví a aroganci, s jakou se ke svým podřízeným chovali, si spoustu vojáků znepřátelili, což vedlo k častým sporům.

Že lze zastávat vysokou funkci a být u jednotky stále oblíbený dokázali postavy Dicka Bretta a Andyho Caina (*The Twenty Thousand Thieves*) nebo poručíka Steina (*The Thin Red Line*). Ti na rozdíl od ostatních velitelů naslouchali svým jednotkám a vážili si každého jedince.

5. Prostředí, v němž se hrdinové válečných románů nacházeli

Pokud si čtenář vybere tyto čtyři romány, objeví se pokaždé o trochu v jiném a pro Evropana i neznámém prostředí. James Clavell a James Jones nás zavádí do prostředí ostrovů Tichého oceánu. I když oba dva píší o průběhu války ze stejné oblasti, není prostředí, ve kterém se vojáci pohybují, zcela totožné. Hrdinové románu *King Rat* se převážně pohybovali na několika metrech čtverečních mezi ploty zajateckého tábora. James Jones zase líčí nasazení vojáků v pro ně neznámé džungli.

Spisovatelé Patrick Ryan a Eric Lambert nás zavádí do prostředí vyprahlé severní Afriky. Při postupném osvobozování se pak Spojenci dostávají s Ernestem Goodbodym, hlavním hrdinou románu Patricka Ryana, přes jižní Evropu až do Německa.

5.1 Džungle

Na vojáky, kteří se rozhodli bojovat v Pacifiku, čekaly podmínky, na které se doma ve Spojených státech, případně Británii, Francii nebo Austrálii nemohli připravit. Takové klimatické a přírodní podmínky ve svých zemích nenašli. Většina ostrovů v Pacifiku, na kterých se válčilo, se nachází v tropickém podnebném pásu.

Ostrovy jsou protkané sítí džunglí. Počasí se zde velmi často podobá dni předešlému. Během dne se vystřídá úmorné vedro s prudkými dešti. V hustých pralesech se tím drží obrovská vlhkost, v níž je téměř nedýchatelno. Někdy džungle byla tak hustá, že člověk byl nucen pohybovat se v podřepu nebo po čtyřech nohou. Musel se prodírat houštinami husté zeleně a nevěděl, kdy na něj zaútočí nepřítel, ať už v podobě japonského protivníka nebo nebezpečného predátora.

Jungle was eerie. Dripping trees, disturbed birds squawking, the sounds of their own breath in the green air, their feet squishing in the trail's mud, gloom. Hemmed in by wild bananas, papaya, huge looking lianas, and plants which dangled great fleshy red penises in their faces, they moved along this narrow space, announced ahead by birds, trying to move quietly and failing, fighting down feelings of claustrophobia, and halting frequently while Culin and the green new Lieutenant took compass readings.⁵¹

Vojáci se denně ploužili v bahnitých cestách v promoklých uniformách, které neměly šanci do dalšího dne vůbec uschnout. Noc většinou trávili v promoklých stanech nebo vykopaných zákopech, které je chránily před případnými nálety nepřítele. Kopání zákopů bylo jejich téměř každodenní prací. Zákopy obývali vždy minimálně po 2 vojácích. Zatímco jeden musel hlídat případný vpád nepřítele, druhý mohl, pokud mu to mozek dopřál, na chvíli usnout a odpočinout si. Ve válce se člověk pohyboval minimálně ve skupinách po dvou, protože samotný jedinec by byl daleko zranitelnější.

Abnormálně těžké podmínky ztěžovaly i zásobování vojáků potravinami a pitnou vodou. Dostat pitnou vodu co nejbližší k centru bojiště nebylo pro zásobovací čety vůbec nic jednoduchého. V podmínkách, jaké panovaly na Guadalcanalu, člověk potřebuje pít daleko více než normálně. Vojákům se však nedostávalo ani předepisovaného minima. Často nebylo možné dopravit vodu až k vojákům, ať už kvůli špatným terénním podmínkám nebo pro její nedostatek. Spousta z nich po náročných bojích omdlávali únavou a dehydratací. Když jedli, téměř se potravou dusili, jak měli v krku vyprahnuto.

Ale ani japonští protivníci na tom nebyli dobře. Při přepadávání vesnic a zákopů Spojenci zabíjeli vyhublé a zesláblé Japonce, kteří byli oproti Američanům poloviční. To potvrzuje, v jaké bídě tehdy Japonsko bylo.

⁵¹ Jones, *The thin red line*, 372.

5.2 Severní Afrika a Blízký východ

Ani toto prostředí nebylo pro vojáky vůbec jednoduché. V této oblasti panují hlavně v období léta obrovská vedra. V takových podmínkách se přes den nedá normálně fungovat, natož bojovat v plném nasazení v těžkém odění. Jednotlivé oblasti, v kterých se vojáci pohybovali, se blížily charakteru pouště. Denní teploty mnohdy přesahovaly 40 °C. Podobně jako vojáci v džunglích v Pacifiku měli často problém s nedostatkem vody. Většina povrchu v této oblasti byla skalnatého, kamenitého nebo písčitého charakteru, a jakmile se začalo válčit, krajinu zahalila velká bílá tma a všude kolem zářilo světlo z tankových střel, granátů a děl. Z dálky to vždy vypadalo jako obrovská bouřka nebo ohňostroj.

V takovém horku byl problém se zásobováním vojáků nejen vodou, ale i potravinami. Vše se totiž daleko rychleji kazilo. Problémy nebyly jen s dovozem pitné vody a potravin, ale i technikou. Spousta dopravních prostředků vypověděla svou službu kvůli přehřátí nebo prachu a písku, který se dostával do motorů aut.

5.3 Zajatecké tábory

V době války vzniklo spoustu zajateckých táborů, kde byli váleční zajatci vězněni. Své vězeňské tábory měli jak Spojenci, tak země Osy. Byl ale obrovský rozdíl být vězněm spojeneckých sil nebo sil Osy. Haagské konvence z roku 1899 a 1907 obsahovaly úmluvu o tom, jak by se mělo zacházet s válečným zajatcem.

„Podle nich měli zajatci dostávat odpovídající stravu, ošacení a ubytování v souladu se svou hodnotou a zároveň se jich nemělo zneužívat k různým pracím. Bylo nepřístupné zařazovat je do činností přispívající k válečnému úsilí nepřítele a jakkoli s nimi brutálně zacházet.“⁵²

⁵² John Campbell, *Druhá světová válka: fakta, svědectví, souvislosti* (Praha: Mladá fronta, 1995), 123.

Spojené státy nebo Velká Británie tuto úmluvu skutečně dodržovali. Jediným trestem pro vězně byl ten, že každý den byl monotónní a užírali se nudou. Váleční zajatci spojeneckých sil se dodržení této dohody nedočkalo. Němci a Japonci se rozhodli, že body Haagské konvence respektovat nebudou. Souviselo to s tím, že oni skutečně respektovali jen svou rasu. Všechny ostatní rasy musely být vyvražďeny nebo musely zastávat nejnižší vrstvu společnosti. Japonci zajatci opovrhovali už kvůli své hrdosti, kterou ve válce měli. Oni raději zemřeli, než aby byli vězněni. Nikdy nechtěli zažít potupu prohry. Na spojenecké zajatce nahlíželi proto jako na bezcharakterní lidi. Aby se vězni dostali do táborů, nechali je Japonci často podstoupit velmi namáhavou a vysilující cestu, kterou spousta z nich nepřežilo. Jako příklad může sloužit tzv. Baatanský pochod z roku 1942, kdy kapitulující americké a filipínské jednotky byly nuceny pochodovat více jak 120 km bez přísunu potravy a vody. Tehdy zemřelo asi 10 000 zajatců.⁵³

Podoba zajateckých táborů byla různá. Většinou šlo však o nějaké panské dvory, zámky, opevnění nebo nově vybudovaná sídla určená právě pro válečné zajatce. Vězni byli střeženi dozorčími, tábory byly obehnané ploty s ostnatým drátem a kolem se tyčily strážní věže vybaveny světlomety. Pokud to šlo, vybíraly se takové lokality, které svým umístěním znesnadňovaly zajatcům případný útek. Zajatecké tábory byly také separovány od frontové linie, tak aby je nepřítel nemohl osvobodit.⁵⁴

Japonské zajatecké tábory, se ale od podoby obyčejných pevností značně lišily. Zajatci tu nenašli zdaleka tolik pohodlí, jaké poskytovaly například Spojené státy svým zajatcům.

Zajatecký tábor Čangi se nacházel v Singapuru v oblasti džungle. Panovalo zde tropické podnebí, tedy velmi podobné podnebí jako na ostrově Guadalcanal. Co se týče rozlohy, mělo Čangi plochu asi 1600 krát 1600 m. Plot

⁵³ Cambell, *Druhá světová válka*, 124.

⁵⁴ Cambell, *Druhá světová válka*, 123.

kolem tábora většinou měřil kolem 180 cm a více.⁵⁵ Zajatci mohli plot lehce přestříhnout nebo podlézt. Problém byl však v poloze, v jaké se Čangi rozprostíralo. Po překročení hranic mohl uprchlík narazit buď na moře, těžko překonatelný živel, nebo na hustou singapurskou a pro vojáky neznámou džungli. Všeobecně byly zajatecké tábory v Tichomoří, jako např. zajatecké tábory Selarang, O'Donneel, Puerto Princesa nebo Canabunatan, umístěny do prostředí džungle nebo hned u vysokých útesů v blízkosti moře, tak jako tomu bylo u tábora Puerto Princesa.⁵⁶ Proto pokusy zajatců o útěk z tábora byly téměř nulové. Většinou se snažili nějakým způsobem přežít a doufat v osvobození tábora.

Zajatci nežili ve zděných místnostech s postelemi, nýbrž byli ubytováni v prostých kůlnách, bungalovech nebo primitivních chatrčích z rákosů, palem a palmového listí, jaké si stavějí domorodci nebo trosečníci na pustých ostrovech. Vojáci vyššího postavení – majoři, podplukovníci a plukovníci měli tu výhodu, že měli o trochu lepší ubytování. Nežili ve stejných chatrčích jako důstojníci nebo desátníci, ale nocovali v betonových bungalovech. To byl jeden z mála bodů Haagské konvence, který Japonci dodrželi. V táboře byla vystavěna kuchyně, kde se vařily dva chody denně. O dodržování hygieny nemohla být moc řeč. Aby se vojáci umyli, museli čekat, až se spustí z oblohy prudký déšť. Ani toalety by člověk v Čangi nenašel. Samozřejmě, že měli vytyčené místo, kam vojáci chodili vykonávat svou potřebu. Tam se nacházelo pár vykopaných jam a postavených pár latrín, které byly určeny ale pouze pro vojáky vyšší hodnosti. To byla jedna z mála dalších výhod vyšší hodnosti v Čangi.

Uspořádání chatrčí bylo velmi prosté. Zajatci měli uvnitř minimálně volného prostoru. Chatrče byly zařízené převážně jednoduchými palandami.

⁵⁵ R. Keith Mitchell, *Čtyřicet dva měsíce v japonském zajetí (Filipíny 1945)*. Praha: Deus, 2004), 33.

⁵⁶ Hampton, Sides, *Armáda duchů: zapomenutý příběh jedné z nejdramatičtějších misí 2. světové války* (Praha: Knižní klub, 2003), 16.

Na nich měli staré všemi prolezlé deky. Občas se našel v chatrči jednoduchý stoleček, na němž hráli zajatci různé karetní hry o peníze.

5.3.1 Život v zajateckých táborech

Život v Čangi se nedal ani nazvat životem. Spíše šlo o přežívání, čekání na smrt nebo případné osvobození. Moc voleb vězni neměli. Čangi a další zajatecké tábory v Tichomoří byly místem, kde panovala nezdravá atmosféra. Z vychrtlých a často nemocných vojáků vyzařovala smrt. O tom, že podmínky k životu byly skutečně hrozné, svědčí i přítomnost fauny a flory v táborech. Ač se nacházely většinou uprostřed džungle, zeleně člověk po pár letech už moc nenašel. Co se týče zvířat, tak v táborech se pohybovaly pouze určité druhy hlodavců a hmyzu (krysy, štěnice apod.), které se snadno adaptují na takové podmínky.⁵⁷

Zajatci v Čangi byli rozděleni v chatrčích podle jednotlivých národností. Byly tam tři hlavní domy. Britské, americké a australské. Ačkoli byli vojáci v Čangi zajatci, mohli se po táboře téměř volně pohybovat. Kdyby zajatci chtěli, mohli téměř snadno uprchnout, neboť tábor nebyl nějak přehnaně strážěn. Na chod tábora dohlíželo jen pár dozorců. Téměř nikdo se však o útěk nepokusil, neboť zajatci byli nedostatkem příjmu potravy nemocní a zesláblí.⁵⁸ Zajatci v Čangi měli to štěstí, že oproti některým zajateckým táborům se tu neuskutečňovaly téměř žádné kruté popravy. V roce 1945 Japonci ponechali dozor nad táborem samotným zajatcům. Pokud dodržovali rozkazy, které jim Japonci vydávali, nedělal jim nikdo žádné potíže.⁵⁹ Tak tomu nebylo však ve všech táborech. Když se poslední rok války Japonsko pouze bránilo a bylo na ústupu, docházelo v zajateckých táborech, podobně jako v evropských

⁵⁷ Mitchell *Čtyřicet dva měsíce v japonském zajetí*, 108.

⁵⁸ William B. Breuer, *Útok na Cabanatuan: zapomenutý příběh jedné z nejdramatičtějších misí 2. světové války* (Havířov: Koala, 2005), 167.

⁵⁹ Clavell, *King Rat*, 8.

koncentračních táborech ke krutým hromadným popravám. V zajateckém táboře Cabanutan tomu nebylo jinak.

Během několika vteřin byly celé zákopy v plamenech. Muži se svíjeli jeden přes druhého, zatínali prsty do hlíny a zoufale se snažili uniknout děsivému žáru. Dusili se kouřem výparu, v nose je dráždil pach škvařících se vlasů a pekoucího se masa. Byli tu lapeni jako termiti ve vlastním neprodyšném uzavřeném hnízdě.⁶⁰

Co se týče života v Čangi, tak bylo na každém, jak se zabaví. Většinou zajatci mezi sebou uzavírali různé sázky nebo hráli karty o peníze. Tyto jednoduché hry a aktivity se staly důležitou náplní zajatců. Nutily totiž zajatce přemýšlet a tím udržovaly jejich mozek v neustálé aktivitě. Jednou z jejich mála povinností si bylo obstarat dřevo z kaučukovníku, kterého bylo potřeba k vaření v kuchyni. Proto občas vyráželi ve skupinkách kácet palmy v džungli, které pak tažným přívěsem bez jakéhokoli motorového pohonu dopravovali do tábora.⁶¹

James Clavell označil Čangi za místo, které mělo s polovinou 20. století jen málo společného.

For the men, Changi was more than a prison. Cahngi was genesis, the place of beginning again.⁶²

Skutečně se podobalo prostředí počátku lidstva. Důkazem byly jednoduché chatrče nebo téměř žádné toalety. Zajatci se často pohybovali zcela nazí, aniž by cítili stud, podobně jako Adam a Eva, než se zakousli do zakázaného jablka. Život v Čangi byl obrazem několika historických epoch lidstva. Vojáci se občas stávali lovci různé stravy jako v době kamenné. Pocit hladu je sužoval natolik, že se stravou různě experimentovali. Experimentovali s rostlinkami, které v táboře našli, nebo jedli určitý druh hmyzu, který byl bohatý na

⁶⁰ Breuer, *Útok na Cabanatuan*, 17.

⁶¹ Mitchell, *Čtyřicet dva měsíce v japonském zajetí*, 44.

⁶² Clavell, *King Rat*, 8.

bílkoviny. Někdo měl takové štěstí a vlastnil drůbež. Proto si čas od času mohl dovolit vajíčka upravená na různý způsob, případně slepici zabít a sníst ji. Jednou se stalo, že pes jednoho z vojáků měl být zabít právě za zakousnutí slepice jednoho z dalších vojáků. Slepice se stala v táboře zvířetem s obrovskou cenou. Byly pro zajatce posvátné. Někteří je brali jako své děti a za jejich smrt požadovali smrt kohokoli, kdo byl jejím vrahem. I kdyby to měl být člověk.⁶³ Připomíná to zákony z dob starověké Mezopotámie, „oko za oko, zub za zub“. Nakonec byl pes skutečně zabit, ale nebyl pohřben, nýbrž stal se potravou pro skupinku točící se kolem Krále a Petra Marlowa. Zajatci jedli i daleko člověku odpornější zvířata. Zvířata, která by člověk za normálních okolností nikdy nepozřel. Král a Petr Marlow v románu *King Rat* začali chovat krysy, které pak zabíjeli a jejich maso pak prodávali jako vyhlášenou pochoutku. Kuchyně fungovala sice každý den, ale podávala pouze 2 jídla denně, která byla nutričně velmi chudá a téměř bez chuti. Většinou se podávala ryba, slabý vývar a rýže, která stejně jako v jiných zajateckých táborech byla mnohdy napadena molem obilním.⁶⁴

Vojáci na frontě se stravou neměli takovou nouzi jako v zajateckých táborech. Nicméně občas bylo velice těžké se dostat s potravou až do základen, a proto byli někdy vojáci bez přísunu potravy a pitné vody. Aby měl voják ve válce větší šanci na přežití, radilo se, aby se pohyboval minimálně ve dvou až tříčlenných skupinkách. Na frontě dokázali dva vojáci daleko rychleji vykopat zákopy potřebné pro přespaní. V Čangi si téměř nikdo nedovolil přežívat sám. Ideální bylo se pohybovat v tří členných skupinkách. Jeden ze zajatců sháněl potravu, další hlídal nebo připravoval oheň a třetí, pokud nebyl nemocný, sháněl taky potravu. Veškerou potravu a zisky si mezi sebou dělili na tři díly. Jednotlivé jednotky fungovaly jako jeden muž.⁶⁵

⁶³ James Clavell, *Král Krysa* (Praha: Naše vojsko, 1976), 183.

⁶⁴ Sides, *Armáda duchů*, 15.

⁶⁵ James Clavell, *King rat* (New York: A Dell Book, 1978), 28.

Krasy, které skupinka kolem desátníka Kinga v románu *King Rat* chovala, se staly potravou pro vojáky vyšší hodnosti, které vojáci neměli příliš v oblibě. Pro skupinku kolem Krále se staly zdrojem velkých zisků, za které si mohli kupovat jinou potravu. První krasy pojmenovali Adam a Eva a jejich první mláďata Kájin a Ábel. Biblická jména nebo spojitost s dávnými časy se v rozebíraných románech objevuje poměrně často. Román *King Rat* tím potvrzuje slova Jamese Clavella, že Čangi byl vlastně genesis.⁶⁶ Čangi byl takovou novou civilizací. Když lidé nechodili nazí, byli často zahalení pouze v bílých prostěradlech jako v období antického Řecka či Říma. V podobném duchu se tam mohli někteří zajatci i vzdělávat. Mezi zajatci se našli lidé, kteří před válkou pracovali jako učitelé na vysokých školách a přednášení jim v období zajetí scházelo. Přednášelo se stejně, jako tomu bylo v dobách antického Řecka. Posluchači seděli na lavičkách na otevřeném prostranství a před nimi stál přednášející učitel. Posluchači, pokud chtěli, si vykládanou látku poznamenávali. Zajatci, kteří absolvovali všechny kurzy, mohli skládat závěrečné zkoušky a získat vysokoškolské vzdělání.⁶⁷

5.4 Život na frontě

Vojáci v severní Africe a na Blízkém východě trávili své volné dny většinou návštěvou blízkých měst, kde si většinou město prohlédli a pak zavítali do některých nočních barů. Alkohol byl pro vojáky jak na frontě, tak i v zajetí velkým odreagováním. Vojáci bojující v Pacifiku si narozdíl od jiných bojišť nemohli povyrazit do města za zábavou, jako tomu bylo na jiných frontách v Evropě, Africe nebo na Blízkém východě. Vojáci sice trávili své volno v relativně bezpečné vzdálenosti od ohniska bojů, nicméně stále se

⁶⁶ Clavell, *King Rat*, 8.

⁶⁷ Mitchell, *Čtyřicet dva měsíce v japonském zajetí*, 18.

pohybovali v oblastech džungle, kde by těžko našli místa, kde by se mohli odreagovat a přestat myslet na hrůzy války.

Moc způsobů, jak uniknout myšlenkám na denní nebezpečí se vojákům nenabízelo. Téměř jediné odreagování jim nabízela láhev tvrdého alkoholu. Občas byl alkohol vojákům dodáván častěji než samotná pitná voda. Vojáci, kteří se přes noc opili, šli do války uvolněnější. Nepřemýšleli nad tím, zdali zemrou nebo budou zmrzačeni. Takové myšlenky přicházely až po vystřízlivění a několikadenní abstinenci.

Zásoby alkoholu však nebyly nekonečné. Nastaly dny, kdy vojáci nedostali žádnou láhev. Spousta z nich se však stala na alkoholu závislá. Bez něj nemohla dál normálně fungovat. Bez něj se v noci trásly strachy z náletů, které Japonci podnikaly.

Někteří vojáci našli alternativní způsob, jak se denně opíjet. Vojáci v románu *The Thin Red Line* si kupovali vody po holení, které smíchaly s grapefruitovým džusem. Grapefruitová šťáva zabila chuť vody po holení, ale potřebný alkohol v nápoji zůstal. Když už došly i zásoby vody po holení, přišli ti nezávislejší na další způsob výroby alkoholu. Vojáci v Pacifiku byli zásobováni konzervami ovoce a z jejich šťávy si po přidání cukru a kvasnic vyráběly velice jednoduchý alkohol.

Nellie, like many of the other regulars, had served in both the Philippines and Hawaii before the war, when a private's pay could afford only the homemade bootleg mess made by the natives out of fruit and called "swipe." He had utilized this knowledge to steal some gallon cans of cherries and peaches and put it up with yeast, sugar and water to ferment in the sun.⁶⁸

Nikomu nezáleželo na tom, jak nápoj chutná. Nikdo netoužil ukojit své chutě. Přednější bylo, že nápoj splnil účel. Vojáci se dokázali opít do němoty. Ani sebevětší nálety je pak v noci neprobudily a oni šli do druhého dne psychicky relativně odpočatí. Alkohol se pro ně proto postupem času stal

⁶⁸ Jones, *The thin red line*, 450.

jedinou spásou. Opíjení do němoty přinášelo samozřejmě i svá velká proti. Opomeneme-li, že vojáci byli na nejlepší cestě, jak se stát alkoholiky, ohrožoval alkohol i jejich životy. Při náletech skákali vojáci do cizích zákopů a ráno se probouzeli nejen s velkou kocovinou, ale i se zlámanými končetinami, vymknutými kotníky a zápěstími nebo s tržnými ranami na obličeji. Dále samozřejmě alkohol člověka daleko více dehydroval a působil mu obrovskou únavu, která ho mohla stát v boji život.

5.5 Střetávání odlišných kultur a národností

Druhá světová válka se odehrála především V Evropě, Asii, severní Africe, v Atlantském oceánu nebo v Pacifiku. Proti nepříteli bojovali vojáci téměř z celého světa. Docházelo, tak ke střetávání lidí odlišných národností, kultur, či náboženského vyznání.

V Pacifiku se spojenečtí vojáci střetávali s asijskou kulturou a v severní Africe s arabskou kulturou. Na Blízkém východě se vojáci při návštěvě Izraele střetávali s Židy a jejich kulturou.

V bitvě o Británii se sjížděli letci z celého světa, aby Británii před německými nálety ochránili. V Africe válčili převážně Britové a Australané. Bojů se zúčastnily však například i československé jednotky a později i americké jednotky. V Pacifiku válčili převážně Američané za pomoci Australanů. Roty byly většinou tvořeny podle jednotlivých národností, takže vojáci trávili čas mezi svými.

Pro anglo-americkou literaturu styk vojáků s odlišnými kulturami přineslo své ovoce. Díky tomu vznikala díla porovnávající americký a britský způsob života a způsob života místních obyvatel. Jako příklad můžeme zmínit díla *The Gallery* (John Hurne Burns) nebo *A Bell for Adano* (John Hersey).⁶⁹ Mísení a střetávání odlišných kultur je typické i pro analyzované romány. Eric Lambert se v díle *The Twenty Thousand Thieves* soustředí na soužití

⁶⁹ Mackay, *The Cambridge companion to the literature of World War II*, 216.

australských a britských jednotek v egyptské oblasti. Román *The Thin Red Line* se soustředí na boj amerických jednotek proti obětavému japonskému národu. Nejvíce se však věnoval rozdílu kultur James Clavell v díle *King Rat*. V zajateckém táboře v Čangi se střetávají zajatci australských, amerických a britských jednotek s místními domorodými obyvateli a japonskými případně korejskými strážníky.

Zajatecký tábor Čangi byl rozdělen podle národností, které měly své sektory. Zajatci, jak je již zmíněno, se však mohli v táboře libovolně pohybovat, a proto docházelo ke kontaktu mezi jednotlivými národnostmi a seznamování se s tradicemi druhých národů. V zajetí strávili takovou dobu, že bylo zcela normální, že se mezi sebou mnozí spřátelili. Příkladem je Petr Marlow, člen britské armády, který velice často navštěvoval desátníka Krále a americké bungalovy. Petr Marlow reprezentuje britskou konzervativní společnost. Naproti tomu Král reprezentuje cílevědomou americkou společnost krácející si za svým snem něco dokázat. Petr a Král se ve svých názorech často lišili. Někdy se navzájem ne úplně chápali. Například Petrovo pochválení králových vajíček, že nejsou špatné, vzbudilo u Krále ihned povyk, protože si byl jist, že jsou vynikající.

They were the best fried eggs Peter Marlow had ever seen, so he paid the King the greatest compliment in the English world. "Not bad," he said flatly. "Not too bad, I suppose," and he looked at the King and kept his face as impassive as his voice and thereby added to a compliment. "What the hell are you talking about, you son of a bitch?" the King said furiously. "They're the best eggs you've seen in your life."⁷⁰

Petr mu musel vysvětlit, že u Britů se pod vyjádřením „nejsou špatné“ skrývá velká pochvala.

⁷⁰ Clavell, *King rat*, 33.

“I said it wasn’t ‘bad.’ “Peter Marlow hesitated. “Look. Saying it’s ‘not bad’ means that it’s exceptional. That’s a way of paying a cheap compliment without embarrassing him.”⁷¹

Petr nechápal Králův jednoduchý americký způsob myšlení. Američan jako Král, je hrdý na své schopnosti vydělávat peníze a naproti tomu Angličan, jako je Petr, je pyšný na to, že může bojovat ve válce za svou vlast.⁷²

Zajatci přišli do styku jak s vojáky spojeneckých vojsk, tak s japonskými nebo korejskými dozorci. Král a Petr s nimi byli v kontaktu hlavně při obchodování s cennostmi. Během nich měli možnost se seznámit s tím, jaké panovaly mezi Korejci a Japonci vztahy. Korejci neměli tehdy žádná práva. I Japonec nejnižšího postavení ve společnosti si mohl na Korejce dovolit cokoli.⁷³ Dokazuje to, jak se tehdy Japonci cítili v Asii nadřazeným národem. Zajatci, především Petr a Král, se dostávali do styku i s původními obyvateli Singapur. Někteří byli společně se Spojenci uvězněni a s dalšími si dostali do styku, když přes noc opouštěli tábor, aby mohli obchodovat s domorodým obyvatelstvem.

Ve válce se sešli lidé i zcela odlišného vyznání. V Čangi se konali každý týden bohoslužby. Jeden týden byla pobožnost anglikánské církve, jednou katolické, pak pobožnost adventistů nebo jiné církve.⁷⁴ V severní Africe a na Blízkém východě se vojáci dostávali do styku s arabským světem a jejich víru v Alláha.

⁷¹ Clavell, James. *King rat*, 41.

⁷² James Clavell, *Král Krysa* (Praha: Naše vojsko, 1976), 128.

⁷³ Clavell, *Král Krysa*, 123.

⁷⁴ Clavell, *Král Krysa*, 132.

6. Vliv války na válečné hrdiny

6.1 Král Čangi

Ústřední postavou románu *King Rat* od Jamese Clavella je americký desátník Král. Je pravděpodobné, že do Čangi se stejně jako většina spojeneckých vojáků dostal po pádu Singapuru 15. února 1942. Společně s dalšími spojeneckými vojáky a místními partyzány, kterých bylo podle vyprávění kapitána Davida Nelsona asi 52 000, byl zajat japonskými jednotkami a uvězněn v zajateckém táboře v Čangi.⁷⁵

Desátník Král byl ve srovnání s ostatními zajatci zcela výjimečný. Pouze on se i po letech pobytu v zajetí cítil ve stále dobré kondici. Ač v zajateckém táboře panovaly nelidské podmínky, Král se dokázal nevyhovujícímu prostředí dokonale přizpůsobit. Na Královi nebylo znát, že by jakkoli trádal. Měl celkem vysokou, svalnatou a atletickou postavu. Z jeho očí na rozdíl od svých spoluvězňů stále vyzařoval život. Ve srovnání se svými spoluvězni na něm nebyly známky podvyživení.

In this twilight world of the half alive there were no fat or well-built or round smooth or fair-built or thick-built men. There were only faces dominated by eyes and sat on bodies that were skin over sinews over bones. No difference between them but age and face and height.⁷⁶

Král si samozřejmě nemohl dovolit pohodlí, které tehdejší doba nabízela, ale na poměry v Čangi si žil velice dobře. Pravidelně se nechával holit a dělat si manikúru, což bylo na tamní podmínky něco neobvyklého. Byl to komfort, na který ostatní snad ani nepomysleli. Král vypadal stejně čile jako japonští dozorci. Král na rozdíl od ostatních zajatců v táboře skutečně žil, ne pouze existoval.

⁷⁵ Mitchell, *Čtyřicet dva měsíce v japonském zajetí*, 18.

⁷⁶ Clavell, *Král Krysa*, 10.

James Clavell mu nedal jméno Král jen tak náhodou. Jeho jméno v sobě skrývá určitou symboliku. Ať se objevil kdekoli, vzbudil menší či větší povyk. Kdykoli procházel táborem, vypadalo to, jakoby doopravdy procházel král. Všichni zmlkli. Přestali pracovat nebo provádět vykonávanou činnost a s úžasem na něj civěli. Obdivovali, jak je dobře živený a šacený a záviděli mu, že si mohl dovolit takový komfort, jakým bylo nechávat se pravidelně holit a chodit na manikúru.

The King liked to be tidy and well-dressed when everyone else not, and he was pleased that today his shirt was clean and new and his long pants were creased and his socks clean and his shoes freshly polished and his hat stainless.⁷⁷

Čangi nebylo rozvrženo jen podle jednotlivých národností, ale také podle hodnosti zajatců. Zajatcům vyšší hodnosti se dostávalo trochu lepšího ubytování. Nejlepší ubytování měl však Král. Stejně jako to králové mívají, měl i Král, hodností pouze desátník, nejlepší ubytování v táboře. Jeho postel se nacházela u okna, kde měl neustále přívod čerstvého vzduchu. Oproti ostatním jeho postel nebyla ze dřeva, ale vlastnil ocelovou postel s drátěným sítem. Jeho postel vždy zářila čistotou. Měl na ní dvě přikrývky a pořádně vycpaný polštář. Kolem postele měl Král daleko více místa než ostatní, neboť potřeboval dostatek prostoru pro svůj během zajetí získaný majetek.

Na poměry v Čangi oplýval Král obrovským majetkem. Neměl pouze dostatek materiálního bohatství, ale hlavně vždy dostatek zásob potravin. Jeho bedna, kterou si zamykal, byla plná dostupných potravin tamních zeměpisných šířek. Nejčastější potravinou po rýži a rybě byly v táboře vejčeka. Těch měl Král díky chovu slepic vždy dostatek. Vlastnit slepice v táboře bylo obrovskou výhodou. Zajatci si totiž čas od času mohli stravování zpestřit míchanými nebo

⁷⁷ Clavell, *Král krysa*, 10.

sázenými vajíčky. A když už slepice nenesla, většinou ji zajatci zabili a snědli. Král vlastnil v táboře sedm slepic. A i ony symbolizovaly jeho výjimečnost. Úplně se odlišovaly od ostatních.

There were seven, plum and giants against all others. There was a cock within the run, the pride of the camp. His name was Sunset. His sperm grew fine sons and daughters and he could be had for stud by any.⁷⁸

Královo bohatství bylo založeno na skvělém obchodování a vydělávání si peněz. Například právě svého kohouta pronajímal k oplodnění cizích slepic. Jako poplatek si bral vždy jedno vylíhnuté kuře. Obchodování s majetkem zajatců bylo v táboře velice rozšířené. Král byl člověkem, který dokázal obchodovat se vším. Dokázal prodat i obstarat téměř cokoli. Vždy však postupoval tak, aby ho při obchodování nechytil místní dozorce Grey a aby na obchodu co nejvíce vydělal. Král obchodoval s tabákem, potravinami nebo s cennostmi zajatců, kteří zemřeli nebo kteří se cenností vzdali pro peníze, za které si mohli koupit nějaké potraviny. Čangi bylo vlastně takovým „městem černého obchodu“.

Král obchodoval s kýmkoli. Obchodoval jak s Američany, tak s Australany nebo Brity. Obchodování postupně rozšiřoval. Vedl obchody i s korejskými dozorci a pak i obchody s domorodým obyvatelstvem mimo tábor. Korejské dozorce a domorodé obyvatelstvo většinou zajímaly šperky a hodinky zajatců. Všichni, včetně Krále, uplatňovali strategii, co nejlevněji získat a pokud možno co nejdraž prodat. Nikdo však nikdy nedokázal vydělat kolik on.

James Clavell moc věcí z jeho osobního života nepopisuje. Pouze líčí, že měl nešťastné dětství a otce, který byl žebrákem a často holdoval alkoholu.

⁷⁸ Clavell, *Král krysa*, 59.

Neměl žádnou rodinu ani přátele. Ale právě tyto okolnosti byly pro Krále motivací žít lepší život. Snil si svůj „americký sen“.

The King becomes a representative of the American self-made, classless, democratic, possessed of Yankee ingenuity. Where others have resigned themselves to death, the King has found a way not simply to survive but to thrive.⁷⁹

Touha žít lepší život v jakýchkoli podmínkách ho udržovala v tak skvělé kondici. Oproti britským důstojníkům, kteří v obchodu spatřují známku méněcennosti, vidí Král v obchodu způsob, jakým by měl svět fungovat. A dá se říct, že prostředí Čangi, kde většina zajatců ztrácí víru v přežití války, Královi vyhovovalo.

He sees opportunities where others see despair.⁸⁰

James Clavell nám v románu přibližuje Královu strategii obchodu. Král je mazaný a inteligentní a při obchodování velice pragmatický.

Dokázal obchodovat s čímkoli. Asi nejzajímavější byl nápad s prodejem krysího masa. Právě s prodejem krys souvisí i název knihy. Král se při obchodování choval jako krysa. Vůbec se neohlížel na ostatní. Bylo mu jedno, co prodává. Hlavní bylo, že z obchodu vydělával dostatek peněz. Král k uskutečnění tohoto obchodu využil místních podmínek. V podmínkách, jako je válka nebo ekonomická krize, se ilegálnímu obchodu daří nejvíce, neboť zákazníci se o kvalitu produktu zajímají méně, než za normálních okolností a proto si nikdo ze zajatců původ masa nezjišťoval.

⁷⁹ Gina Macdonald, *James Clavell: a critical companion* (Westport, Conn.: Greenwood Press, 1999). Kindle Edition. chap. 3.

⁸⁰ Macdonald, *James Clavell*, chap. 3.

Tak jako každý velký obchodník potřebuje s rostoucím ziskem více spolupracovníků, potřeboval i Král kolem sebe více a více lidí, kteří mu byli nápomocní. Každý, kdo měl tu čest se s Králem dostat do styku nebo snad s ním přátelit, byl pokládán za člověka s obrovským štěstím. Protože být obklopován Královou společností znamenalo pocit většího bezpečí a naději na přežití. Hlavně Američané se s ním kamarádili, neboť věřili, že když mu budou nablízku, může to pro ně znamenat občas příděl jídla, které Král nechce, nedokouřenou cigaretu nebo pozvání na kávu.

Jinak byl ale Král většinou obyvatelstva tábora nenáviděn. Nenáviděli ho za to, že oni všichni trpěli, umírali na podvyživení, úplavici, choleru nebo další nemoci a on se těšil výbornému zdraví. Nenáviděli ho za to, že se mohl najíst, kdykoli si usmyslel. Nenáviděli ho především v okamžik, když si pár hodin po vydávání jídla začal smažit vajíčka. V okamžik, kdy už měli všichni znovu obrovský hlad a věděli, že do dalšího jídla je dlouhá doba.

The yolk was rich-gold and its circling jelly sputtered and hissed against the heat and began to set, and all at once the sizzle filled the hut. It filled the minds and filled the hearts and made them the juices flow. But no one said anything or did anything. Except Tex. He forced himself up and walked out of the hut. "The bloody bastard could cook at least before lunch-not when supper's five hours away."⁸¹

Vysvobození pro zajatce v Čangi přišlo s příchodem kapitána Forsytha. Stejně jako například v díle *Lord of the Flies* od Williama Goldinga, kdy zdivočelé děti z ostrova zachránil parašutista, tak i tady přišlo osvobození a nastavení pořádku z nebes. Zajatci se na kapitána Forsytha dívali jako na nadpřirozenou bytost. Pro někoho mohl být symbolem pomocníka boha, který ho poslal na Zemi, aby uvězněným vojákům pomohl. Pro někoho představoval mimozemšťana, který se tolik lišil od ostatních zajatců. Zajatci před ním s pocitem strachu a úzkosti utíkali. Cítili se, jakoby oni byli úplně jiným

⁸¹ Clavell, James. *King rat* (New York: A Dell Book 1978), 21.

druhem člověka než kapitán Forsyth. Tato scénka popisuje, jak moc se izolovanost zajatců v zajateckých táborech a nelidské podmínky, které tam panovaly, odrazili na jejich psychice.

Then suddenly, out of the growing light of dawn, he saw an apparition. A strange man, a real man who had breadth and thickness, a man who looked like a *man*. A white man. He wore a strange green uniform and his parachute boots were polished and his beret decal flashed like fire and he had a revolver on his wide belt and there was a neat field pack on his back.⁸²

Jediný, kdo zpočátku reagoval bez strachu, byl Král. Neuvědomoval si však, že příchod pomoci, na kterou tolik čekal, pro něj znamená konec vlády nad Čangi a strmý pád až na samé dno, na kterém byl před válkou.

Často si lidé kladli otázku a někteří se Krále přímo ptali, kým Král je a v čem se skrývá tajemství jeho štěstí? Často zajatci uvažovali nad myšlenkou, zdali není děblem nebo jinou nadpřirozenou bytostí. Stejnou otázku kladl Královi i kapitán Forsyth. I jeho zajímalo, jak je možné, že tolik lidí zemřelo a že tolik lidí trpí nemocemi a hladem a on, že je v pořádku.

Pokud by člověk, uvažoval, že zjevení kapitána Forsytha symbolizovalo pomoc od Boha, tak by se dalo uvažovat o tom, že Král symbolizoval skutečně děbla, za kterého ho někteří považovali a jehož moc skončila po zjevení „anděla“ v podobě kapitána Forsytha. Právě totiž od skončení války s Japonci a osvobození tábora se Králova pozice v táboře zcela otřásla. Král už nebyl tím bodem, na který se upírala pozornost, kdekoli se objevil. Naopak se stal znovu pouhým desátníkem, který neznamena nic.

James Clavell v závěru knihy popisuje proměnu chování zajatců. První dny po osvobození táborů se otevřely sklady s léky a zajatci dostávali pravidelnou stravu.⁸³ Spousta zajatců v Čangi chtěla využít tohoto obratu k lepšímu, a protože Krále už nepotřebovali, měli tendenci se Královi mstít. Někteří k němu byli hrubí a posměvační. Nejhorší byla reakce jeho sluhy

⁸² Clavell, *King rat*, 329.

⁸³ Mitchell, *Čtyřicet dva měsíce v japonském zajetí*, 203.

Maxe, který už odmítal Královi dělat poskoka. Věděl, že válka už skončila a že se o ně americké jednotky musí postarat. Vůči Královi začal být agresivní a začal se nad ním povyšovat, neboť měl vyšší vojenskou hodnost. Dokonce mu hrozil válečným soudem. Podobný osud, jaký potkal Maxe, potkal nesčítelně vojáků, kteří si zajateckými tábory prošli. Po válce vystřídali zajatecký pobyt za pobyt v blázinci, neboť je zužovaly projevy úzkosti, neklidu, trpěli depresemi a neurózami. Některé případy skončily bohužel sebevraždami.⁸⁴

I další Královi pomocníci odmítli nadále Královi sloužit. Dino, Králův spolubydlící, narozdíl od Maxe a dalších, nepohrdl nabídkou kávy od Krále. Peněžitou odměnu, kterou mu Král za jeho službu nabízel, si však už nevzal. Pro většinu obyvatel Čangi desátník Král nebyl už tím „králem“. Stal se pro ně postupně pouhým vzduchem. Neodpovídali mu na pozdrav a uhýbali před ním pohledem. Král už nebyl postavou, kterou lidé nenáviděli a záviděli jí zároveň.

They all had looked at him as though he did not exist. Where always eyes had been watching him, and hate had been surrounding him when he walked the camp, now there was nothing. No eyes, no hate, no recognition.⁸⁵

Příchod spojeneckých sil do Čangi to vše změnil. Jejich příchod by se dal srovnat se svržením režimu, kdy panovník je svými poddanými nenáviděn a musí začít v ústraní od začátku.

A Král se „jakoby na začátku“ skutečně cítil. Jeho ušetřené peníze, které měl připravené na možný útěk z tábora, kdyby pomoc od spojeneckých vojsk nepřišla, ztratily svou hodnotu, poněvadž šlo o japonské dolary, za které si v táboře už nemohl koupit nic. Pro Krále to znamenalo pocit zmaru. Pocit pádu až na samé dno, na kterém byl před válkou v Americe. Symbolické pro jeho osud v táboře bylo chování krys na konci románu, kdy se krysy požírají navzájem. Král vlastně reprezentoval nejsilnější a největší krysu Adama, který

⁸⁴ Breuer, *Útok na Cabanatuan*, 262.

⁸⁵ Clavell, *King rat*, 331.

ale po nějaké době již neměl dostatek vůle být tím nejsilnějším a stal se potravou pro ostatní.

Zavřené krysy v klecích představovali vlastně celý zajatecký tábor v Čangi. Klec představovala plot kolem zajateckého tábora a krysy byly spojeneckými zajatci. Tak jako krysy, tak i zajatci měli touhu nalézt potravu a přežít. A aby krysy mohly přežít, snažily se dostat ven z klece. To se však podařilo jen těm nejsilnějším krysám. A stejně tomu tak bylo i u zajatců. Pouze Petr Marlow a desátník Král prolomili hranice zajateckého tábora, což pro ně znamenalo nové možnosti, jak získat prostředky k přežití.

Když Král opouštěl tábor, hleděl do prázdna. Byl zklamaný, že ztratil pozici, kterou si v táboře vybudoval. Když odváželi v nákladáku americké vojáky z Čangi, Král mezi nimi vyčníval pouze svou statnou postavou. Jinak to byl Král, kterého nikdo nepoznával. Byl neoholený, neupravený a celý bez života. Mezi ostatními stál jako izolovaná figurka.

Král snil o tom, že až skončí válka, bude bohatým člověkem. James Clavell nedává však čtenářům v jeho dalších dílech možnost sledovat, jestli se mu jeho přání po návratu do Ameriky skutečně splnilo. Jestli se mu podařil splnit jeho sen zbohatnout anebo mu reakce vojáků po osvobození tábora vzala odhodlání něco dokázat a pokračoval v bídném životě jako před válkou. Pokud se v Americe, která je pro spoustu lidí na světě zemí, kde si člověk plní své sny, neprosadil, potvrzovalo by to fakt, že desátník Král byl schopen podřídit se pouze takovým podmínkám, v kterých dnešní člověk není normálně schopný přežít.

Nabízí se ale otázka proč se tak většina zajatců najednou ke Královi zachovala? Co vlastně udělal tak špatného? Byl skutečně tím padouchem, který hleděl pouze na své štěstí a touhu zbohatnout? Pro mnohé čtenáře může být desátník Král bezcitnou krysou, kterou v cestě za bohatstvím nic nezastaví. Dá se však tvrdit, že každý měl přeci stejnou šanci se přizpůsobit podmínkám, které v Čangi panovaly. Král, stejně jako ostatní, měl zpočátku jeden hlavní cíl. Ve zdraví věznění v Čangi přežít. A to že si našel způsob, aby toho docílil,

potvrzuje již zmíněnou teorii Charlese Darwina o přežití druhu. Král se na konci románu mohl sám sebe ptát: „Co jsem komu udělal, že je vše tak špatné? Vždyť já jsem jim všem pomáhal, krmil je a oni se na mě dívají takhle“? A je tomu tak. Z Králova zájmu o vlastní osobu a blaho profitovali ostatní. Když měl dostatek jídla a peněz, dostalo se pak i na další zajatce. Král pro ně mohl sloužit jako vzor, jak obchodovat, vzepřít se nepříteli, ale zároveň i jak pomáhat lidem ve svém okolí.⁸⁶

6.2 Petr Marlow a Král představující britskou a americkou morálku v boji o přežití

Vedle amerického desátníka Krále je ústřední postavou románu *King Rat* britský voják Petr Marlow. Petr Marlow ztělesňuje v románu postavu samotného autora Jamesa Clavella. Osud Petra Marlowa je mu v mnoha ohledech velice podobný, ne-li stejný. Stejně jako James Clavell pocházel Petr Marlow z rodiny, která ctíla tradici sloužit své vlasti. Jak jeho otec, tak i dědeček sloužili u námořnictva, a tak Petrova volba byla sloužit vlasti ve 2. světové válce. Petr se vypracoval až na plukovníka královského letectva.⁸⁷

Rodina měla na Petra Marlowa velký vliv. Otec se snažil v Petrovi vypěstovat morální hodnoty, jakými byla čest, odvaha, poctivost a spravedlnost. Tyto tradice byly u britského občana vyzdvihovány. Na druhou stranu kvůli aristokratickému postavení, jaké Petrova rodina měla, opovrhoval obchodem. “Marlowes aren’t tradesmen“....mladému Marlowovi bylo vštěpováno, že správný Angličan by měl být přesvědčený, že padnout za svou vlajku je jeho povinnost, na kterou by měl být hrdý.⁸⁸

⁸⁶ Macdonald, *James Clavell, chap. 3.*

⁸⁷ Macdonald, *James Clavell, chap. 3.*

⁸⁸ Macdonald, *James Clavell, chap. 3.*

James Clavell propůjčil Petru Marlowovi i stejný osud. Podobně jako on byl sestřelen v malajské džungli a zajat japonskými vojáky.⁸⁹ Na rozdíl od ostatních zajatců nebyl tedy mezi Spojenci, kteří padli při obraně Singapuru v roce 1942. Než byl ale Japonci vystopován, žil s domorodými Jávany, od kterých pochopil jejich jazyk, zvyky a tradice. A právě znalost jávské kultury a jazyka dovedla Petra až k desátníkovi Královi, což mu vlastně zachránilo i život.

Petr podobně jako ostatní zajatci trpěl hladem. Přesto, že se mu ale dostávalo málo potravy a byl hodně hubený, mohl si na něm člověk všimnout vyzařující jiskru života v jeho očích, jeho širokých ramen a hračících svalů, které se skrývaly pod jeho do černa opálenou kůží.

Seznámení Krále a Petra Marlowa je pro čtenáře velice prozíravé. Petr se seznámil s Králem, když ho Král jednou slyšel povídat si s malajským zajatcem. V ten moment proběhla Královi myšlenka, že by mu mohl být nápomocný při obchodech s místními domorodci, a proto ho pozval k sobě na cigaretu a smažená vajíčka. Ač mluvili stejným jazykem, tak bylo zpočátku velice těžké, aby si navzájem rozuměli. Petr je, jak je již zmíněno, byl zastáncem poctivosti a spravedlnosti. Tyto hodnoty zastával v táboře britský důstojník Robin Grey, který zastával v Čangi funkci pořádkového dozorce. Petr Marlow ale postupně zjišťoval, že hodnoty, které ho doma učili a které zastává důstojník Grey mu těžko život v Čangi zachrání. Petr se proto postupně začal přiklánět na stranu morálky, kterou reprezentoval Král. Král se snažil udělat vše možné, proto aby přežil. K tomu využíval již zmíněného amerického nadšení v obchodování.

Zpočátku bylo pro Petra těžké si zvyknout na Královu povahu a způsob přemýšlení. Petr, jako typický Angličan, byl zpočátku odtažitý. Nechtěl se moc vměšovat do věcí cizích lidí. Kdežto Král byl ve vztahu k lidem daleko

⁸⁹ Macdonald, *James Clavell*, chap. 3.

přímější. Měl na Petra neustále spoustu otázek a poučení, jak by měl Petr v táboře fungovat, aby přežil.

Petr znamenal pro Krále díky své znalosti malajského jazyka a kultury veliký obchodní potenciál pro obchod za hranicemi Čangi. Proto se s ním Král spřátelil a pustil společně do prvních obchodů. Zpočátku se Petr cítil nesvůj. Cítil se provinile, když mu Král nabízel peníze za úspěšně provedený obchod. Nesouhlasil s královými způsoby vydělávání si peněz na zajatcích. Dokonce ho uráželo, když Král chtěl Petra za jakýkoli jeho dobrý čin peněžně odměnit. Vše přepočítával na peníze. To bylo naprosto v rozporu s morálkou, kterou Petrovi vštěpovala do hlavy jeho rodina. Petr ale postupem času pochopil, že s takovým přístupem nemá v Čangi šanci přežít. V Králově způsobu chování nalézal postupně vzor, jak přežít. Sám by Petr nic nezmohl, ale ve spolupráci s Králem a jeho pomocníky byli silnou jednotkou. Petr měl spoustu zkušeností a nápadů, které Král hned dokázal využít ke svému prospěchu. Problém Petra byl ten, že v mnoha případech vše, co uměl nebo získal při pobytu v domorodé rodině na Jávě, považoval za samozřejmé a zcela přirozené sdílet s ostatními. Petr znal například recept domorodců na výrobu tabáku. Král tento recept dokázal na rozdíl od Petra zpeněžit.

Společně strávené chvíle přivedly Petra k přesvědčení, že musí změnit svůj pohled na morálku. Inklinoval spíše k hodnotám Krále, neboť viděl, že má daleko větší výsledky než výchova, kterou mu vštěpoval jeho otec. Král se vlastně stal protiváhou Petrova otce. Král ho neustále ho naváděl, jak se v obchodu pohybovat a vštěpoval mu do hlavy nezbytné fráze, které vedou k úspěšnému obchodu.

“to have tools to do a job right”

“the more time you plan before a deal, the better it is”

“buy for a little and sell for more”

“with money all the things are possible”

“a man’s got to help his friends or there’s point in anything”

“to gamble in this life”

“to look out for number one”

“business is business”⁹⁰

I když se Petr za dobu věznění v Čangi hodně změnil, kus otcovy morálky v něm stále zůstal. Ze všeho co s Králem podnikl, se cítil zpočátku provinile. Například když je Král pozval na vaření guláše a všichni zjistili, že maso je z kamarádova psa, který musel být pro zakousnutí slepice zavražděn, nechťel Petr maso vůbec jíst. Petr neměl problém pozřít psí maso. Trápila ho spíše myšlenka, že šlo o mazlíčka jeho kamaráda. Znovu, ale zapůsobilo Královo přesvědčení, že by ho měli sníst oni, protože jinak to udělá stejně někdo jiný. Petr Marlow měl stále tendenci se za někoho obětovat nebo mu pomáhat. Petr si na rozdíl od ostatních velice vážil Královy pomoci a přátelství během pobytu v Čangi. Po vyléčení z těžkého zranění ruky běžel Petr Královi vyjádřit svůj dík. V té době však válka už skončila a spousta lidí se ke Královi obrátila zády. Protože se Král ve všech lidech velice zklamal a protože nevěřil, že Petr by mohl být jinačí, mluvil Král s Petrem jen jako jeho podřízený. Tento strohý rozhovor byl posledním rozhovorem s Petrem a Američanem, který mu zachránil život v Čangi.

6.3 Grey a Crane – Spojenci chovající se jako nacistický nepřítel

Ve všech zmíněných válečných románech se uvnitř spojeneckých jednotek objevují postavy, které jsou většinou mužstva zcela nenáviděny. Za zmínění stojí určitě Robin Grey z románu *King Rat* a Kenneth Crane z románu *The Twenty Thousand Thieves* od Erica Lamberta.

⁹⁰ Macdonald, *James Clavell*, chap. 3.

Robin Grey byl Angličan, který se zúčastnil bojů v oblastí Malajsie. Podobně jako většina vojáků z jeho jednotky se dostal do japonského zajetí. Grey je Angličanem, který uznával podobné hodnoty, jaké učil otec Petra Marlowa. Na rozdíl od Petra Marlowa, Grey nepřemýšlí, jestli tyto hodnoty jsou těmi hodnotami, které člověka mohou uchránit od smrti v zajateckém táboře.

Robin Grey nebyl v Čangi obyčejným vězněm. V Čangi zastával funkci velitele vojenské policie, který měl dohlížet na pořádek v táboře. Grey, vše co dělal, dělal z přesvědčení, že za svou poctivou práci bude jednou odměněn. Byl armádě natolik oddaný, že byl schopen vykonávat tak nesmyslnou funkci, jakou velitel vojenské policie v Čangi určitě byla. Neustále požadoval striktní dodržování vojenského kodexu, a kdo ho nějakým způsobem porušoval, stával se Greyovým nepřítelem.

Greyovo chování bylo ovlivněno jeho společenským postavením, osobními ambicemi a neukojenými sexuálními pudy. Pro Angličany je třídní postavení ve společnosti velice důležité.⁹¹

Between them there was the deeper hate, the inbred hate of class. Peter Marlow knew that Grey despised him for his birth and his accent, what Grey wanted beyond all things and could never have.⁹²

Proto Grey závidí všem, kteří jsou vyššího postavení, a dává jim to svým chováním najevo. Touha po povýšení mu zaslepila úplně oči a vůbec nepřemýšlel, zdali funkce, kterou v zajateckém táboře zastával, měla smysl. Vykonávání této funkce se pro něj stalo prostředkem, jak vyjádřit svou určitou nadřazenost nad ostatními.

Všichni věděli, že táborové zákony jsou vlastně zákony vydané Japonci. Proto Grey představoval pro mnohé zajatce japonského nepřítele a byl mezi zajatci velice neoblíbený.

⁹¹ Macdonald, *James Clavell, chap. 3.*

⁹² Clavell, *King rat*, 34.

Peter Marlow hated the Japanese and Grey represented the Japanese to him, for Grey enforced camp orders which were also Japanese orders. Relentlessly.⁹³

Na Greyovo chování měl nepochybně vliv i jeho neuspokojivý soukromý životem. Grey byl nešťastně ženatý. Jeho žena ho totiž nemilovala. Grey si pak svou zlost vybíjel na ostatních. Motiv nešťastného vztahu se objevuje ve všech románech. Vojákům chodily na frontu dopisy od svých manželek, ve kterých bylo psáno, že se s nimi rozvádí.

Stejně nenáviděným člověkem byl poručík Kenneth Crane v románu *The Twenty Thousand Thieves* od Erica Lamberta, kde autor připomíná své zážitky z války v severní Africe. Hrdinové Lambertova románu tam válčí ve stěžejních bitvách, které se v severní Africe během 2. světové války odehrály (El Atamein, Tobruk). Oproti Greyovi pocházel Kenneth Crane z bohaté australské rodiny. Už z jeho prvního seznámení se svou četou byla cítit vůči vojákům arogance a pocit nadřazenosti.

“I am Kenneth Crane, of the Cranes of Scobie, one of Australia’s greatest and richest families. I am superior in every conceivable way. There is a war on, however, and, unfamiliar as I am with you, I find it necessary to associate with you closely. I intend to be as pleasant about it as possible.”⁹⁴

Způsob chování, jaký používal Kenneth Crane, si nemohl získat žádného vojáka. Crane a Grey jsou typickými představiteli vojáků, které vojáci nemohou mít rádi. Nejenže ho vojáci neměli vůbec rádi, ale postupem času ho přestali zcela respektovat. Stal se terčem žertů a slovních útoků

Za dobu velení své roty si vysloužil Crane několik přezdívek. Za své přehnané úkoly a nesmyslné rozkazy si vysloužil přezdívku „führer“. Podobní nadřízení jako Crane byli přirovnáváni k Adolfu Hitlerovi nebo jinému fašistickému nepříteli. Takovým nadřízeným se někteří odvážlivci dokázali

⁹³ Clavell, *King rat*, 34.

⁹⁴ Eric Lambert, *The Twenty Thousand Thieves* (London: Corgi Books, 1955) 9.

postavit i více než pomluvami a vtípkami. Lambertovi hrdinové totiž nezůstali pouze u nerespektování rozkazů a posměšků vůči Cranovi. Svou nenávist vůči němu vyjadřovali i malými útoky na jeho osobu. Jeden z vojáků dokonce například přerezal Cranovi lana u jeho stanu. Takové činy se většinou ale neobešly bez trestu. Poručíci, velitelé a další vojáci vyšších hodnot v takových případech využívali svého postavení v armádě. Jejich slovo a svědectví mělo daleko větší váhu než slovo obyčejného desátníka. A kvůli Cranovu svědectví se dostal do vězení desátník Dooley, který společně s dalšími Australany válčil v rotě B, které velel poručík Crane. Za tohle svědectví si Crane vysloužil další nelichotivou přezdívku. Vojáci ho začali nazývat „práskač Crane“.

Dalo by se ale říci, že chování Greye a Crana bylo částečně určitým způsobem potrestáno. Greye provázely téměř celý pobyt v Čangi zdravotní problémy. Jako téměř většinu vojáků v této oblasti ho trápila úplavice, na kterou vojáci v zajateckých táborech umírali. Grey se však oproti nim osvobození tábora dočkal. A dalo by se říci, že za to vděčil, podobně jako spousta dalších zajatců, právě desátníku Královi. Jak sám přiznal, tak nenávist vůči jeho osobě, osobě Petra Marlowa a touha chytit je při nějakém černém obchodu ho držely stále při životě.

Jestli však Cranovi a Greyovi přinesla válka štěstí a uznání, po kterém tolik prahli, se nedá zcela říci. Greyovi, podobně jako většině vojákům, přišel na konci války dopis od jeho ženy, která potvrdila, že se s ním rozvádí. Cranova dychtivost po boji a medaili mu způsobily ošklivé zranění obličeje.

His right eye was gone, and half of the right side of his face. The Surgeon had done all he could. Crane was going to be to be horribly disfigured. He sat propped up on the pillows, his swathed in bandages, his remaining eye staring at before him, distant and terrible.⁹⁵

V kontrastu proti poručíku Cranovi stojí v románu Dick Brett a Andy Cain. Tito vojáci se nezúčastnili války kvůli slávě a získání válečných

⁹⁵ Lambert, *The Twenty Thousand Thieves*, 238.

vyznamenání. Válčili především proto, aby zastavili rozpínajícího se nepřítele, který si chtěl podmanit jejich domovy. Přesto se však oba dva povýšení dočkali. Nějak zvláště ho však nepřeceňovali. Cítili hrdost, ale zároveň velkou odpovědnost a strach z narušení vztahů v rotě, ve které měli spoustu přátel a považovali za velice nepříjemné jim najednou dávat rozkazy. Oni měli ale tu výhodu, že oproti Cranovi si u vojáků svými činy a chováním získali přirozený respekt a autoritu a vojáci s nimi byli ochotni jít do jakékoli bitvy.

6.4 Jonesovi hrdinové v románu *The Thin Red Line*

James Jones se jako voják aktivně zúčastnil válečného běsnění v Tichomoří. Své zážitky sepsal v románu *The Thin Red Line*. Tento román odráží průběh bitvy o ostrov Guadalcanal v jižní části Šalamounova souostroví. Americkým jednotkám, které se vylodily na březích ostrova v srpnu 1942, trvalo šest měsíců, než se jim tehdy podařilo ostrov zcela ovládnout.⁹⁶ Po překvapivém japonském útoku na Pearl Harbor podnikly americké jednotky několik zásahů proti rozpínajícímu se nepříteli. Ještě před bitvou na Guadalcanalu dosáhli Američané svého úspěchu v bitvě u Midway (červen 1942) a svůj účel splnil Doolittlův nálet na Tokio (duben 1942), který byl připomenut například ve známém filmovém snímku Pearl Harbor.⁹⁷

Obsazení Guadalcanalu bylo klíčovou bitvou pro spojenecké jednotky. Američané získali skvělou strategickou pozici a díky tomu se mohli začít probíjet na západ a směrem k japonskému císařství.⁹⁸

Celkem se vylodilo na Guadalcanalu kolem 60 000 tisíc amerických vojáků. Během dobývání ostrova se odehrálo nesčetně malých bitev o získání si nových pozic.⁹⁹

⁹⁶ Hubáček, Miloš. *Boj o Filipíny* (Praha: Panorama, 1990), 7.

⁹⁷ Keegan, *Druhá světová válka*, 270.

⁹⁸ Hubáček, *Boj o Filipíny*, 7.

⁹⁹ Keegan, 2. *Světová válka*, 291.

James Jones se ve svém díle snaží o co nejvěrnější zobrazení těchto historických událostí. K tomu všemu přidává i své osobní zážitky. Pro svou obsáhlou a detailní popis jednotlivých bitev, které neudrží čtenářův zájem, byl kritiky však záporně ohodnocen. Čtenář je totiž zaplaven sledem mnoha událostí a postav. V románu máme možnost seznámit se s každým členem jednotlivých jednotek, ale většinou pouze okrajově, čímž je pro čtenáře těžké se v ději a postavách orientovat.¹⁰⁰

Velkým kritikem Jonesova románu byl také válečný spisovatel a jeho současník, Norman Mailer, který je autorem slavného románu *The Naked and the Dead*. Kritizoval ho právě za to, že klade velký důraz na popsání boje a tím se méně soustředí na postavy románu. Jeho dílo spíše přirovnává, ke skvělé učebnici boje ve válce.¹⁰¹ James Jones tvrdil, že se ale v díle záměrně více soustředil na psychologii celé skupiny než na psychologii jednotlivce.¹⁰²

Stejně jako Eric Lambert nebo James Clavell James Jones líčí ve svém díle některé důstojníky jako nenáviděné lidi, kteří hledí pouze na své zájmy.

Officers are nearly always assholes in Jones's novels: petty, ambitious, time-serving careerists who put their own interest first. Their methods parallel those of the bosses and politicians the civilian world: they exercise power selfishly, arbitrarily, or sadistically.¹⁰³

Jedním z nenáviděných oficirů byl například plukovník Tall. Pro něj válka byla životem. Do armády nastoupil už ve 30. letech 20. století a 2. světová válka pro něj byla obrovskou příležitostí, jak naplnit své sny o slávě a vojenských titulech. Velitel Gordon Tall měl vlastnosti skutečného vůdce. Nerad prohrával, a proto ani boj s Japonci nechtěl za žádnou cenu prohrát. Ze smrti neměl strach. Naopak ji bral jako součást válčení. Nepřipouštěl si však,

¹⁰⁰ Waldmeir, *American Novels of the Second World War*, 18.

¹⁰¹ Waldmeir, *American Novels of the Second World War*, 19.

¹⁰² Bercovitch, *The Cambridge history of American literature*, 118.

¹⁰³ Bercovitch, *The Cambridge history of American literature*, 114.

že on by měl v této válce zemřít. Byl maximalistou, který se moc neohlížel kolem sebe. Hleděl stále vpřed. Po jednom vydařeném útoku se snažil hned o druhý, aniž by hleděl na stav vojáků, že si musí odpočinout a načerpat nové síly. Chtěl dorazit nepřítele, dokud znovu nemobilizoval své síly a nebyl schopen připraveného boje a dokud má jeho mužstvo v sobě vítězného ducha. Proto svému mužstvu nechtěl dopřát ani čas na odpočinek a občerstvení se.¹⁰⁴

Aby byl dokonalým velitelem, scházelo mu pochopení a zvážení svého rozhodnutí. Na své taktice nechtěl nikdy nic měnit a nedokázal přiznat, že by něčí taktika mohla být v daném momentě úspěšnější. Pro posedlost válkou nekoukal na momentální stav své jednotky a hnal se proti nepříteli, aniž by přemýšlel, kolik přitom může ztratit mužů. Úplně odlišné vlastnosti měl poručík Stein. Dokázal každý rozkaz pečlivě uvážit. Nechtěl se bezhlavě pouštět do útoku za každou cenu. Své jednotky si vážil, měl je jako své syny, a proto dokázal neuposlechnout nebezpečného rozkazu, i když věděl, že mu to způsobí u svého nadřízeného problémy.

Tak jako tomu je v románu *King Rat*, kdy Petr Marlow reprezentuje postavu Jamese Clavella, tak i v románu *The Thin Red Line* a i v románu *The Twenty Thousand Thieves* se se dají nalézt postavy, které reprezentují postavu autora. V románu *The Thin Red Line* by to mohl být rotní písař Five. Ten, stejně jako James Jones, válčil na Guadalcanalu s velkým sebezapřením kvůli značně zhmožděnému kotníku. A v románu *The Twenty Thousand Thieves* bychom mohli přisoudit podobnost autora k postavě Dicka Bretta. Jeho podobnost je například v okolnostech, proč nastoupil tehdy do armády. Podobně jako na spoustu dalších rodin tehdy i na jeho rodinu dolehla hospodářská krize a jeho rodiče si nemohli dovolit poslat svého syna na studie, a tak našel východisko v nástupu do armády.

James Jones věnuje zvýšenou pozornost i těm vojákům, kteří své kolegy svými heroickými činy zcela převyšují. Takoví vojáci nešli do války

¹⁰⁴ Jones, *The thin red line*, 295.

kvůli lásce k vlasti, ale protože válka pro ně znamenala velký adrenalin. Když dostali, příležitost bojovat, proměnili se v úplně jinou osobnost. Jakoby v sobě měli tlačítko, které když zapnuli, tak fungovali zcela automaticky. Do krve se jim nalila vlna adrenalinu a fungovali jako stroje. Někteří se nechali zabíjením tak pohltit, že se chovali jako barbaři. Třeba Američany hnala do útoku vzpomínka na předešlé útoky Japonců na Pearl Harbor, na kolonie v Pacifiku nebo na Čínu, s kterou měli Američané tehdy poměrně přátelské vztahy. Vojáci věděli, že za své činy nebudou potrestáni, že naopak jsou v situaci, kdy se zabíjení od nich vyžaduje.

Jedním z těch, kdo se choval doslova jako barbar, byl obr Queen v románu *The Thin Red Line*. Jeho urostlá postava budila u vyhublých Japonců velký respekt. A nejen u Japonců. Queen měl přirozený respekt i u svých kolegů z rot. Queen byl symbolem skutečného válečníka. Přirovnávali ho ke stroji na zabíjení. V bitvě o Guadalcanal zúročoval své zkušenosti z předešlých válek. Už před válkou působil jako voják na Filipínách. V Japoncích viděl velkého protivníka, který si za své činy zaslouží velký trest. Mstil se za své blízké, za své kamarády z roty a za zranění, které mu Japonci ve válce způsobili.

It hadn't hurt him at all. The bullet had passed through the fleshy part of his upper arm, leaving a clean hole. He knotted a handkerchief around it using his teeth and ran laughing and bellowing on. Before his piece jammed he had killed seven, four of them with their hands up.¹⁰⁵

Queen připomínal novodobého Achilla, Hektora nebo Beowulfa. Statečnost a schopnost bojovat s nepřítelem mu nebyla cizí a skolit ho k zemi byl nelehký úkol. Ale podobně jako Achilles, jakoby měl jedno místo na těle, které když bylo poraněno, tak jeho válčení skončilo. I když na průstřel ruky nezemřel, tak ho po návratu z nemocnice touha válčit opustila a využil možnosti nechat se deportovat zpět domů.

¹⁰⁵ Jones, *The Thin Red Line*, 310.

Queenovo barbarské počínání při americké ofenzivě nikomu nepřišlo výjimečné, nebo že by nějak moc vybočovalo z dění, které se kolem všech dělo. Když se člověk objevil přímo v ohnisku boje, tak mu nezbýval čas přemýšlet, zdali je jeho jednání správné nebo špatné. Jedna z rad, kterou vojáci slyšeli velice často, zněla, aby své pocity omezili na minimum. Jen tak mohli být schopni nepřítele porazit a válku přežít.

7. Absurdita ve válečné literatuře

Pojem absurdita pochází z latinského slova absurdus = sluchu nepříjemný, nesmyslný nebo protismyslný.¹⁰⁶ Tento pojem se od 20. století začal uplatňovat i v literatuře.

Absurdní literatura vypovídá o pocitech bezmoci osamocенého člověka, který ztrácí schopnost dorozumět se s ostatními lidmi, člověka odcizeného svým výtvorům i sobě samotnému, podřizovaného a ohrožovaného mechanismy moderní civilizace a institucemi, jež sám vytvořil. Absurdní próza a absurdní drama a divadlo ruší podstatnou část tradičních prostředků a postupů, zejména pak kompozičních, rozkolísávají princip logického vyplývání důsledků z příčin v pojetí děje, radikálně odmítají dosavadní vymezení literárních druhů (tzv. antidrama) a žánrů (antiromán). Převažuje v nich tragické nebo tragikomické ladění, objevují se prvky grotesky a černého humoru. V jazyce a stylu bývají aktualizovány prostředky znesnadňující přirozenou sdělnost – nesmysly, fráze, prvky plané rétoriky.¹⁰⁷

Mezi nejslavnější světová díla a představitele absurdní literatury patří divadelní hra *Čekání na Godota* od Samuela Becketta, Zahradní slavnost od Václava Havla nebo Proměna Franze Kafky. Co se týče válečné absurdní prózy, tak mezi nejslavnější díla a představitele patří román *Osudy dobrého vojáka švejka za světové války* od Jaroslava Haška a *Catch - 22* od amerického spisovatele Josepha Hellera. Právě k jeho dílu bývá přirovnáván válečný román Patricka Ryana, *How I Won the War*.

7.1 Absurdita v románu *How I Won the War*

Patrick Ryan, britský spisovatel a novinář, vylíčil své zážitky z druhé světové války v románu ve válečném románu *How I Won the War*. Patrick Ryan, stejně jako autoři předešlých románů, silně vyjadřuje svůj nesouhlas s konfliktem, jakým 2. světová válka byla. James Clavell, James Jones i Eric

¹⁰⁶ Bubeníková, *Slovník světové literatury*, 173.

¹⁰⁷ Bubeníková, *Slovník světové literatury*, 173.

Lambert poskytl čtenářům věrný obraz 2. světové války. Líčí životy vojáků v zajetí, boji i mimo něj. Patrick Ryan se na rozdíl od nich nesoustředí na zobrazení krutých scén. K vyjádření svých zážitků z války používá právě postupů absurdní literatury. V románu nalezne čtenář prvky ironie, sarkasmu, nadsázky nebo grotesky. Pomocí těchto prvků se Patrick Ryan vysmívá válce a ukazuje její tragiku a nesmyslnost.

Absurditu války vyjadřuje Patrick Ryan na samotných postavách románu. Ústřední postavou Ryanova románu je velitel Ernest Goodbody. Aby Patrick Ryan dokázal a zdůraznil nesmyslnost válečného konfliktu, dal Ernestu Goodbodymu vlastnosti, které válku co nejvíce zesměšňovaly. Ernest Goodbody byl původně zaměstnancem jedné britské společnosti s obilím. V jeho rodině nebyla žádná tradice sloužit královské rodině. K válčení neměl žádné vlohy ani fyzické dispozice. Byl vysoké hubené postavy. Neoplýval žádnou velkou silou, obratností ani koordinací pohybu. Jako důkaz popisuje Patrick Ryan několik situací, které jeho neschopnost potvrzují. Goodbody nebyl například ani schopen pochodovat jako správný voják. Skloubit pohyb rukou a nohou tak, aby při pohybu levé nohy vpřed šla pravá ruka vpřed, byl pro něj po pár krocích neřešitelný problém. Přesto i takoví lidé se mohli dostat do velení jednotky. Autor se tím tak vysmívá funkci generálů a vojáků vyšších hodností. Válku totiž může vyhrát jakákoli země a to i například s velitelem, jakým byl Ernest Goodbody.

Ernest Goodbody byl stejně jako například Petr Marlow, hrdina románu *King Rat*, přesvědčen, že za britskou vlajku má být člověk schopen obětovat život. Goodbody byl za jakýchkoli okolností slušným a poctivým vojákem. Nepochyboval o svém talentu vést své vojsko v boji, o skvělých válečných nápadech a o sympatiích jednotky ke své osobě. Svým chováním připomínal legendární postavu Dona Quijota, který si také dokázal načíst vše bojích tehdejší doby, ale umění bojovat se bez určitých vloh naučit nedalo. Přestože však k bojování ve válce neměl žádné předpoklady, tak díky své svědomitosti se povýšení dočkal.

Goodbody svou pracovitostí představoval černou mūru pro britské oficíry. Ti si válku plánovali, tak aby se měli co nejpohodlněji. Jenže Goodbodyho touha pomoci britskému království v boji proti nacizmu jim jejich plány nabourávala. Objevil totiž spoustu nesrovnalostí ve vyhláškách a paragrafech britské armády. Proto byl z každého oddělení po pár dnech převelen jinam, a když nevěděli kam s ním, poslali ho do vojenské školy. Patrick Ryan tím chce ukázat, jak spojenecká armáda ve válce fungovala. Existovalo mnoho vyhlášek, které byly zcela zbytečné a upravovaly se pouze ve prospěch důstojníků. Podobné absurdní scény se dají nalézt i v Hellerově *Catch – 22*, kdy se ve vyhláškách zvyšuje počet nutných leteckých operací, tak aby voják musel na frontě zůstat co nejdéle. Ani Heller ani Ryan vlastně nekritizují nacistické protivníky, ale vlastní řady. Ryan poukazuje na nemožnost, že by britská armáda mohla mít lepší složení, poněvadž když už je Goodbody dobrý v administrativě, tak ho raději pošlou do vojenské školy a pak na frontu, aby nemohl mít možnost odhalovat podvody, které oficíři dělají.

Na frontě s takovými vojáky, jako představoval Ernest Goodbody, lehce manipulovali. Dávali jim rozkazy, které sloužily pouze k jejich osobnímu prospěchu. Za zmínku například stojí rozkaz, kdy Ernest Goodbody měl v době osvobozování Itálie za úkol získat sudy vína z roku 1892. Itálie je vyhlášena svými vinařskými oblastmi a spojenecké armády pořádaly v těchto oblastech doslova hon na víno. Místo aby soustředili všechny síly na boj proti nacistickým vojskům, bojovali kvůli osobním ziskům nepotřebných věcí i mezi sebou.

Goodbodyho postava v Ryanově románu odhaluje i další hluchá místa spojeneckých armád. Nejenže objevil několik chyb ve vojenských vyhláškách, výplatách žoldu, nebo že počet vojáků schopných boje je menší, než se skutečně uvádí. Při jeho studiích se ukázalo, že vojáci britské armády byli učeni zastaralému způsobu vedení války. Na vojenských školách je učili zákopové válce z 1. světové války, která mohla těžko konkurovat Hitlerově taktice vedení války, tzv. „blitzkrieg“. Vedle zastaralých postupů a taktiky měli

Britové i zastaralou techniku a vybavení. Používali techniku z 1. světové války. Tento fakt dokazuje, že Británie ani Francie vůbec nereagovaly na Hitlerovu politiku a své armády na rozdíl od něj nezbrojily. Na tento problém nepoukazuje však jen Patrick Ryan, ale i Eric Lambert v románu *The Twenty Thousand Thieves*. Dokazuje, že nejen pomoc Američanů, ale i nová technika byla rozhodující ve vývoji války, protože až když se vojákům dostalo lepší techniky, byli schopni nacistická vojska porážet.

One by one noticed the signs. A new tank appeared, as big as the German and with a cannon just as powerful. It was brought up at night on the back of a huge tank – carrier, covered with a tarpaulin and somewhere hidden away. But the one or two who saw it told the others and soon they all knew that the days when the flimsy little Crusader tanks should scurry and shatter before the Mark IV were gone. Strange new British bombers flew across the sky. A two-engined fighter plane with a round short nose and strangely hushed engines was seen sweeping westwards at nightfall. Its name was Whispering Death. Everything was in some way transformed.¹⁰⁸

Eric Lambert a James Jones kritizují plukovníky a velitele za jejich příliš autoritativní chování a těžko splnitelné rozkazy. I když Ryanův Ernest Goodbody je svým chováním vůči své jednotce zcela odlišný, je stejně jako Kenneth Crane, poručík čety v románu *The Twenty Thousand Thieves* nebo Gordon Tall, plukovník jednotky v románu *The Thin Red Line*, silně neoblíbený. Oproti Lambertovi a Jonesovi, nenávidí Ryanovi vojáci Goodbodyho ne kvůli nelidskému zacházení, ale protože po nich ve válce chce, aby šli do boje. I když se Goodbody snaží sebevíc a tvrdí, že je jejich přítelem a něco jako jejich otcem, tak četa jeho rozkazy minimálně respektuje. Někdy dělají vojáci vše proti jeho splnění. Ernest Goodbody v tomto ohledu připomíná tak trochu Haškova Švejka, který nikdy žádný konflikt neřešil zvýšeným hlasem. Naopak se vždy vše snaží vyřešit bezkonfliktně. Jakoukoli nehodu, která se přihodí, bere za náhodu a vůbec ho nenapadne, že to provádí vojáci úmyslně. Proto vojáci za své činy, ať jsou jakékoli, nejsou nikdy

¹⁰⁸ Lambert, *The Twenty Thousand Thieves*, 242.

trestání, což činí situaci ještě absurdnější. Dělají například vše proto, aby se nemohli přebrodit přes řeku a tím postupovat proti nepříteli. Nejprve schovají kliku od mostu a nechají ji hledat ve vodě. Pak schválně přerežou lana a propíchají čluny, pomocí kterých se měli přeplavit na druhý břeh. Goodbodyho četa nechá svého velitele často ve štychu. Směšné na tom je ale, že z toho spojenecká armáda vždy nějakým způsobem profituje.

Nejen činy a příběhy, které se dějí Goodbodymu a jeho četě ve válce jsou absurdní. Absurdní a zároveň i ironický už je i název čety, které Ernest Goodbody velí. Ernest Goodbody velí dvanácté četě Čtvrtého mušketýrského pluku. Pod slovem mušketýr si člověk představí muže, který je věrný svému králi, dělá vše pro jeho bezpečí a je ochoten za něj obětovat svůj život. Tak jak to líčí Dumas ve svém díle *Tři mušketýři*. Oddaný a věrný britskému veličenstvu byl možná jen Ernest Goodbody. Postrádal však schopnosti bojovat a vést mužstvo proti nepříteli.

Ryanovo dílo se nepodobá pouze Haškově Švejkovi nebo Hellerově *Catch* – 22. Co se týče jazyka, tak v určitých pasážích se podobá dalšímu známému dílu absurdní literatury a sice *Waiting for Gogot* od Samauela Becketta. Beckettovi nesmyslné dialogy Vladimíra a Estargona se podobají rozhovorům, kdy Goodbody v každém rozhovoru s řeckým obyvatelstvem převede konverzaci na nesmyslné vysvětlování historie a pravidel hry kriket, čímž se vyhne případným konfliktům a bojům.

Ryanovo dílo není jediným analyzovaným dílem, které prvky absurdity obsahuje. Ačkoli analyzovaní autoři nepojímají svá jako Ryan, tak se v nich dají najít pasáže nebo okamžiky dost absurdní. Přibližně 15 let po válce, když už odezněly ty nejhrůznější vzpomínky na válku, začala literatura klást důraz na prvky absurdity a víceznačnosti, které měly ještě zintenzivnit kritický pohled na válku. Tyto prvky se nevyskytovaly pouze v klasických absurdních dílech, ale i válečných románech popisující tvrdý a nelítostný boj na frontě. Například v Jonsově románu *The Thin Red Line* se objevuje v některých

situacích komický pohled na válku.¹⁰⁹ Příkladem může být Jonesův hrdina Bead, který zabije prvního Japonce v ten nejméně představitelný okamžik a to, když vykonává svou potřebu. V tu chvíli ale přepadla Beada pouze myšlenka na přežití a aniž by si natáhl kalhoty, ubije Japonce všemi možnými prostředky k smrti. Tato scéna obsahuje prvky komedie, které přechází v prvek existenční absurdity.

Clumsily, unheroically, almost involuntarily, he nearly beats the man to death before bayoneting and shooting him, all the while trying to keep his pants on. When he must return to the corpse to look for his glasses, the scene modulates from horrific comedy to existential.¹¹⁰

7.1.1 How I Won the War ve filmové podobě

Román Patricka Ryana se dočkal v roce 1967 díky režisérovi Richardu Testerovi svého zfilmování. Richard Tester zfilmováním této knihy kriticky reagoval na válečný konflikt ve Vietnamu. Válka ve Vietnamu byla pro spoustu lidí velice nepopulární. Tato válka totiž v konečném výsledku nikomu nepřinesla ani štěstí ani svobodu. Tento filmový snímek nekritizuje pouze válku ve Vietnamu, ale válku jako celek. Pro svou protiválečnou tematiku se v tomto snímku ujal role i člen skupiny The Beatles, John Lennon.

John Lennon byl znám svými protiválečnými názory. Jako umělec bojoval proti válce všemi možnými prostředky. Vždy však bez jakéhokoli násilí. Proto podílet se na vzniku takového filmu pro něj byla obrovskou možností, jak vyjádřit svůj nesouhlas s válečnými konflikty, neboť Ryanova kniha obsahuje minimum násilí. A i pro režiséra Richarda Testera bylo obsazení Johna Lennona do tohoto filmu skvělou volbou, neboť o cokoli se tehdy John Lennon zajímal, vzbudilo u široké veřejnosti vždy obrovský zájem.

¹⁰⁹ Bercovitch, *The Cambridge history of American literature*, 118.

¹¹⁰ Bercovitch, *The Cambridge history of American literature*, 120.

John Lennon se ujal v tomto snímku role četaře Gripweeda. Role Gripweeda v románu ani ve filmu není nějak zásadní. Nicméně jde o mladého Brita, který je členem britské nacistické strany. Na frontě se četě snaží svými činy jenom škodit a je jedním z těch, kteří chtějí Goodbydyho zabít. Zajímavé je, že se nad tím, že je Gripweed nacistou, nikdo nepozastavuje. Maximálně tuto skutečnost omluví tím, že z toho takto mladý kluk jistě vyrostne. Tvůrci filmu tím reagují na skutečnost, že i v Británii se našli lidé, kteří sympatizovali s nacistickou ideologií. Absurdní je i ta skutečnost, že ač je Gripweed fašistou, tak na frontě bojuje právě proti fašistům.

Tak jako jsou tato kniha a film absurdní, tak stejně absurdní je i role Johna Lennona. Johna Lennona, velkého bojovníka za mír, by si málokdo totiž asi představil jako aktivního účastníka války, natož aby představoval zastánce ideologie, která vyvolala válečný konflikt.

Závěr

2. světová válka, největší vojenský konflikt v dějinách lidstva, se nemohl obejít reakce společnosti. Spisovatelé na téma 2. světové války napsali nespočet literárních děl. Problémem bylo, že se 2. světová válka uskutečnila pouze 21 let po té první a tím kritici její literaturu pro opakování stejného tématu zcela odsoudili. Podle Marka Rawlinsona (*British Writing of the Second World War*) se po válce tvrdilo, že literatura 2. světové války nemůže přinést nic nového, že bude opakovat to, co už zaznělo v literatuře té první. Ve skutečnosti tomu tak nebylo. 2. světová válka byl tak významný konflikt, že ovlivnil a ovlivňuje společnost a i literaturu dodnes.

Podle Bercowitche (*The Cambridge History of American Literature: Volume 7*), bylo pro civilizaci vyvolání dalšího takového konfliktu po tak krátké době obrovským šokem. Nad tím, jak je vůbec možné, že člověk dnešní doby něco takového mohl vůbec dopustit, se zamýšlí i Jonesův hrdina v románu *The Thin Red Line*, svobodník Doll. I když Japonce nesnášel, tak si uvědomoval, že pořád zabíjel organismus, který byl stejnou bytostí jako on. Tím že se do války zapojilo o poznání více národů než v 1. světové válce, docházelo ke střetům a soužití odlišných kultur a na základě těchto zkušeností vznikala daleko bohatší a pestřejší literatura než tomu bylo u literatury války předešlé. Pro literaturu bylo určitě přínosem, že se do 2. světové války Spojené státy americké zapojily mnohem aktivněji než v 1. světové válce. Tentokrát byla totiž jejich země skutečně napadena, a proto její účast ve válce byla nevyhnutelná. Američtí spisovatelé (James Jones, Norman Mailer apod.) ukazují, jak se s touto situací Američané vyrovnávají. Ti byli totiž zvyklí, že se nikdy nikomu nemuseli přizpůsobovat a že naopak přistěhovalci proudící na americký kontinent si museli zvykat na jejich podmínky. Ve 2. světové válce se situace otočila. Američané museli opouštět své domovy a bojovat pro ně v neznámých podmínkách, jako byla především džungle v románu *The Thin*

Red Line. Kromě odlišných podmínek sledujeme v analyzovaných dílech, jak se vojáci dokázali přizpůsobit odlišným zvykům a kultuře vojáků ve spojenecké armádě a tradicím domorodých obyvatel. Střet dvou odlišných kultur sledujeme v románu *King Rat* od Jamese Clavella, kde dochází k soužití americké morálky reprezentované desátníkem Králem a anglické, kterou představuje Petr Marlow. Autoři nás díky zkušenosti s místními obyvateli seznamují i s novou zcela odlišnou kulturou, která spoustě lidem do té doby nebyla vůbec známá. Eric Lambert nebo James Clavell čtenářovi přibližují arabský svět nebo svět domorodých kmenů v Pacifiku.

Podle Jamese Dawese v díle *The Cambridge Companion to the Literature of World War II* nebyla 2. světová válka pouze kopií nebo navázáním na tu předešlou. V jejích dílech se objevují témata jako například sexualita, homosexualita, prostituce nebo alkoholismus, která jsou typická pro období naturalismu. Téma Darwinovy filozofie, o kterou se naturalismus opírá, je stěžejní pro dílo od Jamese Clavella *King Rat*, kde pouze ti nejsilnější a nejzdatnější mohli peklo zajateckého tábora přežít. Sexuální témata a alkoholismus se objevují především ve zbylých analyzovaných dílech. Někteří vojáci, aby uspokojili své sexuální pudy, začínali mít sklon k homosexualitě. K pohlavnímu styku však docházelo jen tehdy, když se cítili v relativním bezpečí. S tím totiž souvisí Maslowova hierarchie lidských potřeb, kdy lidský organismus má nejdříve potřebu fyziologickou, potřebu bezpečí a pak potřebu sounáležitosti.

Během válčení můžeme sledovat vývoj a vliv války na hrdiny. Mezi vojáky byli tací, kteří si válku a její nebezpečí užívali (obr Queen – *The Thin Red Line*) nebo kteří šli do války, protože prahli po válečných vyznamenáních (Gordon Tall – *The Thin Red Line*). Pak byli vojáci, kteří šli do armády zcela dobrovolně, protože to cítili jako povinnost vůči vlasti (Dick Brett – *The Twenty Thousand Thieves*), nebo kteří zkrátka museli nastoupit v rámci všeobecné branné povinnosti. Ať už byl jejich motiv jakýkoli, tak u některých se jejich původní nadšení přeměnilo v pouhý motiv přežití. Mnozí vojáci

zažívali podobný pocit jako představitelé ztracené generace po 1. světové válce (Remarque, Hemingway), kteří si prošli 1. světovou válkou a byli její realitou a výsledky velice zklamáni. Spousta se jich vrátila domů zmrzačených nebo na nich válka zanechala následky po psychické stránce. Určité zklamání mohl zažívat například poručík Kenneth Crane, Lambertův hrdina, pro kterého válka byla obrovskou výzvou, jak se seberealizovat a najít uznání u ostatních. Vojenského vyznamenání se dočkal, ale za cenu úplného zmrzačení.

Zcela novým tématem pro západní literaturu 20. století bylo téma zajateckých táborů v Tichomoří. Zážitky Jamese Clavella z pobytu v zajateckém táboře v Čangi, které sepsal v díle *King Rat* nebo kniha *Čtyřicet dva měsíce v japonském zajetí* od R. Keitha Mitchella odhalují, jaké útrapy si zajatci museli prožít, a odkrývají, že i Japonci byli schopni za války podobného vyvražďování jako Hitler v koncentračních táborech. James Clavell přirovnává zajatecké tábory v Tichomoří a jejich zajatce k počátkům vývoje civilizace. Hrdinové v Čangi stejně jako obyvatelé pravěku konzumují jakoukoli dostupnou potravu, chodí oblékáni jako v období antiky anebo sestrojují jednoduché vynálezy jako například rádio v 19. století. James Clavell vyzdvihuje v románu vlastnosti přizpůsobení se novým podmínkám a válku přežít. Tyto vlastnosti, které měl Král a Petr Marlow, pomohly zajatcům pobyt v zajetí přežít a vrátit se zpět domů.

Na počátku šedesátých let 20. století, kdy téma války už nebylo tak bezprostřední, vycházely i válečná absurdní díla, která válečný konflikt na první pohled zesměšňují. V americké válečné literatuře je reprezentativním dílem Hellerův román *Catch – 22*, v britské literatuře je to pak dílo Patricka Ryana *How I Won the War*. Tato díla, ač se zdají vtipná, ve skutečnosti ukazují na hroživou realitu a nesmyslnost války. Ryan absurditu líčí na základě chování postav a upozorňuje na problém, že vysoké hodnosti ve válce, ale i životě mohou zastávat vypočítaví nebo nevzdělaní lidé, což může mít katastrofické následky pro společnost. Absurdní literatura reagovala na vývoj společnosti po válce a zároveň kritizovala politické dění ve světě. Román *How*

I Won the War tedy nekritizuje pouze 2. světovou válku ale i tehdejší válku ve Vietnamu. Nejen Ryanovo nebo Hellerovo dílo však obsahuje absurdní prvky. Absurdní prvky se objevují i v ostatních analyzovaných dílech. Jeden z Jonesových hrdinů se paradoxně dočká svého prvního zabití, když vykonává svou potřebu. Nebo místo aby poručík Stein v románu *The Thin Red Line* byl za svůj promyšlený taktický útok, kdy ušetřil životy spoustě vojákům, řádně odměněn, tak je potrestán. V románu Jamese Clavella je například absurdní to, že ač jsou zajatci v Čangi nuceni dodržovat japonské rozkazy, tak nad jejich dodržováním dohlíží se vší poctivostí spojenecký voják Grey.

V díle Erica Lamberta můžeme rozpoznat prvky východní poválečné literatury. Autorovy sympatie k levicovému režimu jsou zde více než zřejmé. Lambert, tak jak to dělali právě východní autoři té doby (Polevoj, Rasputin), přirovnává záporné hrdiny ve spojenecké armádě k Hitlerovi, extrémnímu pravicovému politikovi, u kladných hrdinů vyzdvihuje jejich statečnost v krutém boji a často vykresluje drsné scény plné krveprolití.

Ve výsledku byl pohled analyzovaných autorů a dalších západních autorů na 2. světovou válku vždy kritický a její uskutečnění bylo chápáno jako velká tragédie.

Resumé

Tato práce se zabývá předními americkými, britskými a australskými představiteli literatury 2. světové války. Práce je založena na literatuře Jamese Jonese, Erica Lamberta, Patricka Ryana a Jamese Clavella. Díky tomu, že válkou prošli jako aktivní vojáci a že své zážitky z ní sepsali ve svých válečných románech, tak jsem si mohl udělat bližší představu o útrapách a atmosféře 2. světové války.

Při četbě děl těchto autorů je zajímavé sledovat, jak se příběhy z jednotlivých bitev a postavy jejich románů podobají historickým událostem války. Při zpracovávání diplomové práce jsem si uvědomil, že válečná literatura není jen o líčení krutých bitev s nepřítelem. I když u široké veřejnosti nepatří tato literatura mezi nejoblíbenější, tak podle mého názoru jsou tyto romány skvělými díly zobrazující psychologii člověka, který se ocitne v nebezpečí.

V úvodní části práce jsem se zaměřil na historické události před a v průběhu 2. světové války. Líčím v ní nejdůležitější okamžiky bojů na frontách, které se objevují i v románech vybraných autorů. V další části práce se zaměřuji na společná témata. Objevil jsem, že autoři v mnohém navazují na předešlou literaturu. V románech se například hojně objevují témata typická pro naturalismus nebo ztracenou generaci. V posledních částech práce se věnuji charakteristice vybraných postav. Díky setkávání se odlišných kultur v odlišném prostředí jsou postavy velice pestré. Setkáváme se s vojáky, kteří ukazují velkou statečnost v boji až po ty, kteří se ze strachu válce vyhýbali. V poslední části se věnuji absurdní literatuře, která se svým pojetím od zbylých autorů zcela odlišuje.

Co se týče literatury, tak o 2. světové válce vyšlo nespočet knih řešící její průběh. Stala se velkým tématem pro spisovatele na celém světě. Problémem ale bylo najít k ní dostatek sekundární literatury týkající se právě

beletrie 2. světové války. Kromě Bercovitcha a pár všeobecných antologií o literatuře v Čechách moc literatury k sehnání není. Jsem proto rád, že jsem mohl využít univerzitní knihovny v Regensburgu při mém studijním pobytu v Německu a vyhledat si literaturu, která se literatuře 2. světové války věnuje podrobněji.

Resume

This diploma thesis deals with front American, British and Australian representatives of literature of the Second World War. The thesis is based on literature of James Jones, Patrick Ryan, Eric Lambert and James Clavell. Thanks to the fact that they attended the war as soldiers and wrote up their experiences in the novels, I could better imagine the cruelty and the atmosphere of the Second World War.

It is interesting to follow the resemblance of battles and characters in the novels to historical events. During work on my thesis I realized that the war's topic is not just to describe cruel battles with an enemy. Though war literature does not belong among the most favourite ones, this literature is, in my opinion, great example of psychology of a human in danger.

In the very first part I focused on events before and during the Second World War. I describe the most important battles on the fronts which appear in the chosen novels. In other parts I focus on similar themes of the novels. I have discovered that the writers follow the previous literature. There are themes of naturalism or lost generation. In the final parts of the thesis I deal with characters of the novels. Thanks to different customs and culture differences there are plenty of characters with different attitude to war. Except for characters I follow up Patrick Ryan's absurdity in literature, which is, compared with others, quite different.

Regarding accessibility of the literature to the Second World War, there are a lot of works about it. It is a great theme for authors all over the world. However to find the secondary literature dealing with a war literature and its fiction is difficult in the Czech Republic (Except for Bercovitch and a couple of general anthology about literature). That is why I am glad to have an opportunity to visit library in Regensburg during my study in Germany and to find other works dealing the secondary war literature.

Seznam použité literatury:

Primární literatura:

CLAVELL, James. *King rat*. 14. Print. New York: A Dell Book, 1978, 352 s. ISBN 04-401-4546-5.

JONES, James. *The thin red line*. London: Fontana, 1979. ISBN 0006143962.

LAMBERT, Eric. *The Twenty Thousnad Thieves*. London: Corgi Books, 1955.

RYAN, Patrick. *How I Won the War*. London: Corgi Books, 1963.

Sekundární literatura:

BERCOVITCH, Sacvan a Cyrus R. PATELL. *The Cambridge history of American literature: Volume 6, Prose Writing, 1910-1950*. New York: Cambridge University Press, 1994-2005, 8 v. ISBN 05214973378.

BERCOVITCH, Sacvan a Cyrus R. PATELL. *The Cambridge history of American literature: Volume 7: Prose Writing 1940-1990*. New York: Cambridge University Press, 1994-2005, 8 v. ISBN 05214973378.

BLOOM, Harold. *Joseph Heller's Catch-22*. Philadelphia, PA: Chelsea House Publishers, 2001, ISBN 07-910-5927-8.

BREUER, William B. *Útok na Cabanatuan: pravdivé příběhy II. Svěrové války*. Havířov: Koala, 2005, ISBN 80-903-5205-7.

BUBENÍKOVÁ, Miluša. *Slovník světové literatury: autoři a díla, směry*. Praha: Fortuna, 1993, ISBN 80-716-8080-X.

BRADLEY, James. *Flyboys: skutečný příběh letecké války v Tichomoří*. Praha: Mladá fronta, 2009, ISBN 978-80-204-1833-3.

CLAVELL, James. *Král Krysa*. Praha: Naše vojsko, 1976.

HOLÁ, Jana a Jindra ONDRYÁŠOVÁ. *English*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1997. ISBN 80-720-0155-8.

HUBÁČEK, Miloš. *Boj o Filipíny*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-703-8143-4.

HUBÁČEK, Miloš. *Boj o Středomoří: prvních devět měsíců*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-718-5529-4.

KEEGAN, John. *Druhá světová válka*. Praha: BETA, 2003. ISBN 80-729-1071-X.

KNOT, Richard a Renáta KNOTOVÁ. *Charles Darwin*. Praha: Horizont, 1989. ISBN 80-701-2019-3.

CVEKL, Jiří. *Sigmund Freud*. Praha: Orbis, 1965.

MACDONALD, Gina. *James Clavell: a critical companion* [online]. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1996. ISBN 03-132-9494-1.

MACKAY, Marina. *The Cambridge companion to the literature of World War II*. New York: Cambridge University Press, 2009. ISBN 05-217-1541-5.

MITCHELL, R. *Čtyřicet dva měsíce v japonském zajetí: Filipíny 1945*. Praha: Deus, 2004. ISBN 80-862-1561-X.

MOCNÁ, Dagmar. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-718-5669-X.

ROTTMAN, Gordon L. *Přepad zajateckého tábora v Cabanatuanu: Filipíny 1945*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3403-3.

RULAND, Richard and Malcolm BRADBURY. *Od puritanismu k postmodernismu: dějiny americké literatury*. Praha: Mladá fronta, 1997. ISBN 80-204-0586-0.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-719-2500-4.

SIDES, Hampton. *Armáda duchů: zapomenutý příběh jedné z nejdramatičtějších misí 2. světové války*. Praha: Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-0987-X.

WALDMEIR, Joseph J.. *American Novels of the Second World War*. Paris: Mouton, 1969.

WILDE, W., Joy W. HOOTON and B. ANDREWS. *The Oxford companion to Australian literature*. New York: Oxford University Press, 1994. ISBN 9780195533811.

WILLMOTT, H, Robin CROSS a Charles MESSENGER. *World War II*. New York: DK Pub., 2004. ISBN 07-566-0521-0.

ZDRÁHALA, Richard. *Válčil jsem v poušti*. Praha: Naše vojsko, 1990. ISBN 80-206-0048-5.

Internetové odkazy:

NORTH, Gary. Marx jak ho málokdo zná. [online]. [cit. 2013-03-26].
http://www.mises.cz/database/clanky/51_19_Marx%20jak%20ho%20málokdo%20zná.pdf